

NECİP FAZIL KISAKÜREK DÜŞÜNCESİNDE İNSAN

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Felsefe Anabilim Dalı
Türk İslam Düşüncesi Tarihi Bilim Dalı**

Sultan KÖMÜRCÜ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fazıl KARAHAAN

**Haziran 2013
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Felsefe Anabilim Dalı, Türk İslam Düşünce Tarihi Bilim Dalı öğrencisi Sultan Kömürcü tarafından Yrd. Doç. Dr. Fazıl Karahan yönetiminde hazırlanan “Necip Fazıl Kısakürek Düşüncesinde İnsan” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 14/06/2013 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

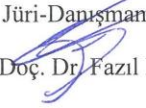
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Akgün

Jüri-Danışman

Yrd. Doç. Dr. Fazıl Karahan

Jüri

Doç. Dr. Serkan Güzel

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 12/07/2013 tarih ve ...12/11... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Enstitü Müdürü

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Sultan Kömürcü

ÖNSÖZ

Cumhuriyet dönemi Türk Düşünce Tarihinde önemli bir yeri olan Necip Fazıl Kısakürek, çok yönlü bir mütefekkiridir. Hem Doğu'yu hem de Batı'yı inceleyerek temel noktasına imanı yerleştirerek düşüncelerini ifade eder. Eserlerini ele alışında Kur'an ve sünnet eksenli İslam dininin, tasavvuf anlayışının etkisi büyüktür. Necip Fazıl'ın hayatı; öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılır. 1934 yılından sonra O'nun insan algısındaki değişiminin temelinde İslam dinini bitmez tükenmez bir kaynak olarak görmesi yatıyor. O'nu her yönüyle anlatabilmek, anlayabilmek ve değerlendirebilmek için bu çalışmanın yeterli olmayacağını farkında olarak düşüncelerinin ancak özeti sayılabilecek bu tezi Necip Fazıl gibi bir mütefekkirin incelenmesinde eksiklikler ve hatalar olabileceğini de kabul ederek ortaya koyduk. Bu çalışmada, Necip Fazıl Kısakürek'in düşünceleri özellikle kendi eserlerinden, çıkarmış olduğu dergilerden ve kurtarıcım diye nitelediği Abdülhakim Arvasi'nin Riyâzü't-Tasavvufiye (Tasavvuf Bahçeleri), Rabîta-i Şerîfe eserlerinden ve hakkında kaleme alınan birçok akademik çalışmalardan yararlanılarak değerlendirilir. Bu çalışma bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Necip Fazıl'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmektedir. Birinci bölümde düşünürün Allah, kâinat ve insanın var olması bakımından görüşleri ele alınmaktadır. İkinci bölümde bilen bir varlık olarak insan düşüncesinde aklın önemi, sınırı, görevi hakkındaki görüşleri incelenmektedir. Bilgi temelinde peygamberlik anlayışının yeri neresidir? Sorusuna cevap aranmaktadır. Üçüncü bölümde tasavvuf anlayışı bağlamında tanımı, konusu, gayesi, şeriat – tasavvuf arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Dördüncü bölümde ise eyleyen bir varlık olan insan konusu incelenmiş, ahlakın tanımı, kaynağı, önemi ve iyi – kötü ahlakın vasıfları üzerinde Necip Fazıl'ın tespitleri verilmiştir. Tezin sonunda ise araştırmanın değerlendirilmesi sadedinde sonuç bölümü konulmuştur. Bu çalışmamızın oluşmasında şüphesiz ki çok insanın emeği vardır. Öncelikle bu sürece beni taşıyan, destek veren, maddi ve manevi olarak her daim desteğini hissettiğim, annem ve babam başta olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Değerli tez danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr. Fazıl KARAHAN'a, bilgi ve tecrübesini benimle paylaştığı için teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca her an desteğini hissettiğim bölüm başkanımız Prof.Dr. Mehmet AKGÜN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

NECİP FAZIL KISAKÜREK DÜŞÜNCESİNDE İNSAN

Kömürcü, Sultan
Yüksek Lisans Tezi
Felsefe ABD
Türk – İslam Düşünce Tarihi Programı
Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Fazıl KARAHAN

Haziran 2013, 56 Sayfa

Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet dönemi Türk Düşünce Tarihinde önemli bir yere sahip düşünür, şair ve yazardır. Tezimizde Necip Fazıl Kısakürek'in düşüncesinde insanın varoluşu, bilgisi, ahlâkı ve tasavvuf anlayışı bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Tezimiz bir giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde “Varlık Olarak İnsan” başlığı altında varoluşsal özellikler değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölümde “Bilen Bir Varlık Olarak İnsan” başlığı altında insanın neyi nasıl bileceği ve insan bilgisinin kaynağını oluşturan unsur hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde “İnanan Bir Varlık Olarak İnsan” başlığı altında din temelinde tasavvuf anlayışı değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde “Eyleyen Varlık Olarak İnsan” başlığı altında ahlâk ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Tezin sonunda ise, araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin değerlendirilmesini içeren bir sonuç bölümü eklenmiştir.

Anahtar kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Ahlâk, Tasavvuf, Allah, İnsan.

ABSTRACT**HUMAN IN NECİP FAZİL'S THOUGHTS**

Kömürcü, Sultan

Master Thesis

Philosophia Department

Turkish Islamic Entellectual History Programme

Supervisor: Asst. Doc. Dr. Fazıl KARAHAN

June 2013, 56 Pages

Necip Fazıl Kısakürek is thinker, poet and an author who has an important place in Turkish Thinking History of Republic Term. Existence of humanbeing, knowledge, morality and mysticism sence have been assessed in Necip Fazıl Kısakürek's thoughts in our thesis. Our thesis constitues of an introduction and four part. In first part, Existential properties under title of "Human as an existance" has been assessed. In second part, what people know and how to know and about elements making up origin of human knowledges under title as human a knowledge able person have been assessed. In third part, mysticism sense in religious base under title " Human being believing as an existence" has been assessed. In fourth part, his ideas related with morality under title "Human acting as an existence" have been assessed. In the end of thesis, a conclusion which includes assessment knowledge getting in the end of there search has been added.

KeyWords: Necip Fazıl Kısakürek, Morality, Mysticism, Allah, Person.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ.....	1
Hayatı.....	1
Eserleri.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM VARLIK OLARAK İNSAN

1.1.Allah.....	13
1.1.1.Necip Fazıl Kısakürek'te Allah'ın Varlığının Delilleri.....	13
1.1.1.1. Gaye Ve Nizam Delili.....	13
1.1.1.2. Hudus Delili.....	14
1.1.2. Allah'ın Sıfatları.....	15
1.1.2.1. Allah'ın Birliği.....	15
1.1.2.2. Allah'ın Ezeli Ve Ebedi Oluşu.....	16
1.1.2.3. Allah'ın Sonsuzluğu Ve Değişmezliği.....	17
1.1.2.4. Allah'ın Bilmesi.....	17
1.1.2.5. Allah'ın Güç Ve Kudret Sahibi Oluşu.....	18
1.1.2.6. Allah'ın Yaratması.....	18
1.2. Kâinat.....	20
1.3. İnsan.....	21
1.3.1. Nefs – Ruh – Akıl.....	23
1.3.1.1. Nefs.....	23
1.3.1.2. Ruh.....	25
1.3.1.3. Akıl.....	25

İKİNCİ BÖLÜM BİLEN VARLIK OLARAK İNSAN

2.1. Akıl.....	27
2.1.1. Aklın Tanımı.....	27
2.1.2. Aklın Sınırı.....	28
2.1.3. Akıl – Şariat – Tasavvuf.....	29
2.1.4. Aklın Görevi.....	30
2.1.5. Felsefe Ve Akıl.....	30
2.2. Peygamber Ve Peygamberlik.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İNANAN BİR VARLIK OLARAK İNSAN

3.1. Tasavvufa Yönelişi.....	34
3.2. Tasavvufun Tanımı.....	34
3.3. Şariat – Tasavvuf İlişkisi.....	36

3.4. Tasavvufun Gayesi	38
3.5. Tasavvufun Konusu.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN VARLIK OLARAK İNSAN

4.1. Ahlâkın Tanımı	41
4.2. Ahlâkın Kaynağı	42
4.3. Ahlâkın Önemi.....	43
4.4. Ruhun Ve Nefsin Ahlâki Vasıfları	44
4.4.1. Ruhun Ahlâki Vasıfları	44
4.4.1.1. İhlâs	44
4.4.1.2. Aşk	45
4.4.1.3. Fedakârlık.....	45
4.4.1.4. Merhamet	45
4.4.1.5. Hayâ	46
4.4.2. Nefsin Ahlâki Vasıfları	47
4.4.2.1. Kibir	47
4.4.2.2. Hırs	47
4.4.3. Adâvet	47
4.4.2.4. Yalan	47
4.4.2.5. Hased	48
SONUÇ	49
KAYNAKLAR	53
ÖZGEÇMİŞ	56

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÜDTCFY	Atatürk Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları
AÜİF	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
BDY	Büyük Doğu Yayınları
Bkz	Bakınız
Çev	Çeviren
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
MÜİFVY	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
NFK	Necip Fazıl Kısakürek
S	Sayı
Sad	Sadeleştiren
SDÜİFD	Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Hayatı

26 Mayıs 1904'te İstanbul'da Çemberlitaş'taki konakta, Cinayet Mahkemesi ve İstinaf Reisi Maraşlı Kısakürekzade M. Hilmi Efendi'nin torunu, Abdülbaki Fazıl Bey ile Mediha Hanım'ın oğlu olarak Ahmet Necip doğar. Meşhur olan adıyla Necip Fazıl Kısakürek, bu çevrede büyür.¹ Büyükbabası ile ilişkisi Necip Fazıl'ın hayatında önemli yere sahiptir. Öyle ki Necip Fazıl, konağın ruhu büyükbabam bende onun ruhuyum der.²

1913 yılında Büyükdere'deki yalıya taşınırlar ve buradaki Mahalle Mektebine devam eder. Daha sonra Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi ve Rehber-i İttihat'a gider. Bu arada kız kardeşi Selma ölür.

1915'te kız kardeşinin ölümünden etkilenen annesi tedavi için İsviçre'ye gider ve dönüşte Heybeliada'ya yerleşir. Buradaki Numune Mektebine devam eder.³

1916 yılında Heybeliada Numune Mektebini bitirdikten sonra Bahriye Mektebi imtihanlarını kazanarak, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru bu okulun talebeleri arasına girer. Bu arada O'na ilk dini telkini ve eğitimi veren dedesi ölmüş, Bahriye Mektebi'ndeki hocaları Yahya Kemal'den tarih, İbrahim Aşki Bey'den de tasavvufi edebiyat zevki almıştır. Nazım Hikmet, Nizamettin Nazif ve Fahri Korutürk'le Bahriye Mektebinde arkadaş olmuş, şiire başlamış ve Nihal adlı el yazması okul dergisi hazırlamıştır. Bu okuldaki beş yıllık talebelik Necip Fazıl'ın hayatında büyük yer tutmuştur.⁴

1921'de Bahriye Mektebinin son sınıfından ayrılarak Darülfünun Felsefe Şubesine kaydolar. Burada okurken hocası Mustafa Şekip Tunç ile yakınlaşır, kütüphane müdürü Hasan Ali Yücel ile arkadaş olur. Bu arada annesinden ayrı yaşayan babası 33-34 yaşlarında ölür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında dayısı ile Anadolu'nun bazı vilayetlerini dolaştıktan sonra Kasımpaşa'ya taşınırlar.⁵

¹ Mustafa Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s.283.

² Necip Fazıl Kısakürek, *O Ve Ben*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1999 s.12.

³ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.283.

⁴ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.283-284.

⁵ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.2.

1922’de Yahya Kemal ve Ahmet Haşim gibi devrin mühim şahsiyetlerinin yayınlandığı Yeni Mecmua’da şiirleri yayınlanır. Ahmet Kutsi Tecel ve Ahmet Hamdi Tanpınar ile Darülfünun’da arkadaş olurlar. Peyami Safa ile de Beylerbeyi’ne taşınınca tanışır ve yakınlaşırlar.

1924’de Maarif Vekâleti Avrupa’da okutacağı talebeler için imtihan açar ve Necip Fazıl da bu imtihanı kazananlarla birlikte Paris’e gider. Burhan Toprak ve Cemil Sena buradaki arkadaşlarıdır.

1925’de Fransızca öğrenmek için okula devam etmediği için Avrupa’da tahsil hakkını kaybederek İstanbul’a döner. Vapur’da muhabirliğe başlar ve ilk şiir kitabı olan *Örümcek Ağı*’nı yayımlar.

1926’da bankacılığa başlar ve çeşitli bankalarda çalışır.⁶

1928’de *Kaldırımlar* adlı ikinci şiir kitabı yayınlanınca, Yakup Kadri, Nurullah Ataç ve Peyami Safa başta olmak üzere belli başlı yazarlar ve sanat adamları tarafından övücü yazılarla takdir edilir.⁷ Peyami Safa’nın idare ettiği Cumhuriyet gazetesi edebiyat sayfasında yazılar ve hikâyeler yayınlamaya başlar. Bohem hayatını herkesi şaşırtacak tarzda yaşamaya ve yepyeni bir duyarlılıkla yazmaya çalışır.

1929’da Ankara’da İş Bankası’nda işe başlar, “Yeni Şehir” insanların ilgi odağı olur. *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesine yazılar yazar.

1932’de *Ben ve Ötesi* adlı ilk toplu şiirlerini yayımlar ve büyük yankıları olur.

1933’de Peyami Safa’nın hazırladığı Cumhuriyet gazetesi edebiyat sayfasında yayınlanan yazı ve hikâyelerinden oluşan *Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil* adlı kitabı *Hâkimiyet-i Milliye* matbaasında yayımlar.

1934 yılında Seyyid Abdülhakim Arvasi Hazretleri ile tanışır ve Nakşibendî tarikatına girer. Bütün telakkilerini ve hayat görüşünü şeyhinin sohbetleri ile yeniden gözden geçirir.⁸

1935’te ilk tiyatro eseri olan *Tohum*’u Muhsin Ertuğrul’un teşvikiyle yazar ve yine O’nun yönetiminde sahneye konur. Eseri pek çok eleştirmen tarafından övülmesine rağmen, Necip Fazıl bunu başarısız bulur.⁹

1936’ta *Ağaç* dergisini Ankara’da yayınlamaya başlar. Ticaret Bakanı olan Celal Bayar’ın reklam desteğinde yayınlanan bu dergi 7. sayısında İstanbul’a taşınır ve 17.

⁶ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.2.

⁷ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.4.

⁸ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.285.

⁹ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.285.

sayısında kapanır. Necip Fazıl bunu da başarısız bulur. Böylece sanat ve kültür hayatında başarılı olmak hırsı daha çok bilendir.

1937'de Bir Adam Yaratmak piyesini “dünya ölçüsü”nde başarılı olmak kararı ile yazar ve İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda temsil edilerek başarılı olur. İki dönem kapalı gişe oynanır ve bir daha yenilenmez.

1938'de Ulus Gazetesi, yeni bir Milli Marş için müsabaka açar. Ayrıca kendisine özel olarak yapılan teklifi; öne sürdüğü, işi umumileştirmekten, yani müsabakadan vazgeçilmesi şartının hemen kabulü üzerine benimser ve sonunda adı “Büyük Doğu Marşı” olarak kalan şiiri yazar.

1939'da bankadan istifa edip Son Telgraf Gazetesinde Çerçeve adıyla fikir ağırlıklı başyazıları yazar.

1940'da Güzel Sanatlar Akademisi ile Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde hocalık yaparken, bir yandan da Robert Koleji'nin son sınıflarında derse girer. Maarif Vekâleti'nin talebi üzerine Namık Kemal hakkında Ankara ve İstanbul Üniversitesi hocalarının yazılarından oluşan iki kitap hazırlanır. Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel'in yazılı emri ile Türk Dil Kurumu da aynı hacimde Namık Kemal adıyla bir kitap yayınlar. Yazarı Necip Fazıl'dır.

1941'de Babanzade Neslihan Hanım ile evlenir. Bu evliliğinden Mehmet, Ömer, Ayşe, Osman, Zeynep isimli 5 çocuğu olmuştur.¹⁰ Askere yeniden alınır ve CHP genel sekreteri Memduh Şevket Esenal tarafından milletvekili adayı gösterilir. Fakat ”Milli Şef” İsmet İnönü adını listeden çıkarır.

1943'de Büyük Doğu 17 Eylül'de yayınlanmaya başlar ve devrin bütün meşhurları bu dergide yazarlar. İlk sayıdaki “Allah'a inanıyor musunuz?” sorulu anketin büyük yankıları olur.¹¹ Fakat bu arada Şeyhi AbdülhakimArvasi Hazretleri ölür.

1944'de Hasan Ali Yücel'in imzasıyla Maarif Bakanlığı, Necip Fazıl'a hocalıkla neşriyat arasında tercih yapmasını teklif eden bir yazı gönderir. Hocalığa veda eder. Buna rağmen, “Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez.” Hadisini yayınladığı için, Büyük Doğu kapatılır ve Necip Fazıl yeniden askere alınır.

1946'da Büyük Doğu'nun kulak resimli kapağının üstündeki ”başımıza kulak istiyoruz” yazısı yüzünden dergi kapatılır ve Necip Fazıl'a dava açılır.

1947'de Borazan adlı haftalık mizah gazetesi yayınlar ve buradaki CHP eleştirileri yüzünden bir yıl mahkeme koridorlarında dolaşmak zorunda bırakılır.

¹⁰<http://www.necipfazil.com> (06.01.2011)

¹¹<http://www.youtube.com/watch?v=FAVzPxFWROQ> (10.06.2012)

Hükümet, baskı, tehdit, şantaj ve para teklifiyle Necip Fazıl'ın Demokrat Parti aleyhinde yazmasını sağlamaya çalışır.

1949'da Büyük Doğu Cemiyeti kurulur.¹²

1950'de Başbakan Menderes'i İslami yönden teşvik eden yazılar yayınlar ve bu arada eski davalardan hapsedilir. Af kanunu ile hapisten çıkar ve Çöle İnen Nur adlı siyer kitabı yayınlanır.

1952'de Malatya'da Hüseyin Üzmez tarafından vurulan Ahmet Emin Yalman'ı öldürmeye teşvik suçundan hapsedilerek yargılanır.

1955'de Büyük Doğu dergisi zaman zaman kapatılarak yayına devam ederken, Sonsuzluk Kervanı adlı ikinci toplu şiirler kitabı Serdengeçti yayını olarak çıkar.

1958'de at sevgisinin destanı olan At'a Senfoni isimli eseri Türkiye Jokey Kulübü tarafından yayınlanır.

1959'da İdelocyaÖrgüsü'nün ilk şekli "Büyük Doğu'ya Doğru" alt başlığıyla yayınlanır.

1960 yılında 1959 yılının Büyük Doğu dergilerinde yayınlanan "Ko-va-dis" ve "1960 – Son Vade" yazısındaki ikazları dikkate alamayan Demokrat Parti iktidarına karşı 27 Mayıs İhtilali yapılır ve kapalı olan Büyük Doğu da pek çok neşriyat gibi kapatılır ve Necip Fazıl hapse atılır.

1962 yılında şiirlerinin son şekli olan Çile, bedir yayınları tarafından yeni bir düzenlemeyle ve Poetika bölümüyle ilk defa yayınlanır.

1963'de Aydınlar Kulübü'nde İman ve Aksiyon adıyla verdiği konferans, Erzurum'da tekrarlanır. Bütün Anadolu, Necip Fazıl'ın konferanslarıyla 1967-77 yılları arasında MTTB'nin organize ettiği bir iman şuuru eğitimine sahne olur.

1964-'de Büyük Doğu "solo" yapan Necip Fazıl'ın yönetimiyle daha saf ve yeni bir form içinde yayınlanmaya başlar. Yeni İstanbul, Babıali'de Sabah ve Bugün gazetesinde "Çerçeve" adlı başyazıları yayınlanır.

1965'de Büyük Doğu Fikir Kulübü kurulur, Ankara ve Kayseri'de şubeleri açılır.¹³

1968 yılında İdelocyaÖrgüsü'nün son şekli yayınlanır. Vahidüddin adlı kitabını tefrika ettirip kitaplaştırır. Abdülhamit Han adlı eseri, Fikir Tiyatrosu tarafından sahnelenir. Anadolu'daki turnelerinin yankıları TBMM'de bile tartışılır, İsmet İnönü oyun aleyhinde gündem dışı söz alarak kürsüden konuşur.

¹²<http://www.necipfazil.com> (06.01.2011).

¹³M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.285.

1969'da Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde konferanslar verdi, gazetelere günlük yazılar, tam sayfa Ramazan ilaveleri hazırladı.

1973'te hac dönüşü Büyük Doğu Yayınevi kurulur ve Esselam ile birlikte Vasiyet'ini de yayımlar.

1974'de Almanya'ya gider, oradan bazı İslam ülkelerine geçer. Tercüman gazetesinde Ramazan sayfası düzenler. Çile adını verdiği şiir kitabını, eski şiirlerinden seçme ve yeni düzenlemelerle bu yıl yayımlar.

1975 yılında MTTB tarafından Necip Fazıl Jübilesi yapılır ve Üstad Babıâli adlı hatıralarını yayımlar.¹⁴

1977'de TRT Televizyonunda Bir Adam Yaratmak piyesi üç bölümlük televizyon dizisi yapılır ve yayınlanması yeniden kültür olayı olur. Şiirlerini televizyonda okur.

1978'te Büyük Doğu son olarak beş sayı halinde yayınlanır. Yetiştirdiği genç şair ve yazarlardan bir gurubun siyasi görüşlerine itirazı üzerine yayınına tatil eder. Rapor yayınına başlar.

1980'de Türk Edebiyat Vakfı'nın Sultanü'ş Şuara töreni Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılır ve bu törende Kültür Bakanlığı tarafından Necip Fazıl'a "Büyük Kültür Armağanı" verilir.¹⁵

1981 yılında İman ve İslam atlası yayınlanır ve ertesi yıl bu esere Fikir dalında T. Milli Kültür Vakfı Armağanı verilir.

1982'de Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu adlı eseri yayınlanır ve Yazarlar Birliği tarafından da Yılın Üstün Başarılı Fikir, Kültür ve Sanat Adamı seçilir. Ayrıca Vahidüddin – Vatan Haini Değil, Büyük Vatan Dostu – adlı 1968 yılında yayınlanan eseri tekrar toplatılır ve mahkemeye verilir. İki seneye hüküm giyer ve hastalığı sebebiyle "infaz" ertelenir.

1983 yılında yarım kalan son eseri Kafa Kâğıdı üzerinde çalıştığı günlerde, 25 Mayıs Çarşamba gecesi Hakk'ın rahmetine kavuşur.¹⁶ Cenazesi 26 Mayıs günü Fatih Cami'sinde kılınır. Sıkıyönetim görevlilerinin engellemelerine rağmen, kimsenin anlayamadığı bir tarzda çok büyük bir kalabalıkla, omuzlar üzerinde Edirnekapı'ya kadar götürülür, ancak Demirkapı mevkiinde cenaze arabasına konabilen Üstadın

¹⁴ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.7.

¹⁵ <http://www.n-f-k.com> (4 Ocak 2011).

¹⁶ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.3.

cenazesi, emniyet kordonu altında Eyüp Sultan'daki Kaşgari Dergâhı yolu üzerindeki kabrine defnedilebilir.¹⁷

Eserleri

Şiirleri

Örümcek Ağı 1925 - 64 Sayfa.

Kaldırımlar 1928 - 64 Sayfa.

Ben ve Ötesi 1933.

Sonsuzluk Kervanı 1955 - 192 Sayfa.

Çile 1962 - 158 Sayfa.

Şiirlerim 1969 - 280 Sayfa.

Çile Toplu şiirlerini tekrar ve bu tarihten itibaren hep **Çile** adıyla ve yeni şiirlerini de ekleyerek kendi yayınevinde yayınladı.

320 Sayfa 1974.

392 Sayfa Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

468-12 Sayfa Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1979.

Ölümünden sonraki düzenlenen biçimiyle ve yayınevi tarafından eklenen 28 sayfa tutan Biyografiyle 542 Sayfa, Büyük Doğu Yayınları.

Esselâm / Mukaddes Hayattan Levhalar 1973 - 144 Sayfa.

Hikâyeleri

Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil 1933 - 32 Sayfa.

Ruh Burkuntularından Hikâyeler 1965 - 112 Sayfa.

Hikâyelerim 1973 - 240 Sayfa.

Tiyatro Oyunları

Tohum 1935 - 3 Perde, 88 Sayfa.

Bir Adam Yaratmak 1939 - 3 Perde, 101 Sayfa.

Künye 1940 - 3 Perde, 120 Sayfa.

Sabırtaş 1940 - 3 Perde, 90 Sayfa.

Para 1942 - 5 Perde, 90 Sayfa.

Nâm-ı Diğer Parmaksız Salih 1948 - 4 Perde 100 Sayfa.

Reis Bey 1964 - 3 Perde, 92 Sayfa.

Ahşap Konak 1964 - 3 Perde, 80 Sayfa.

¹⁷ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s. 290.

Siyah Pelerinli Adam 1964 - Tek Perde, 30 Sayfa.

Piyeslerim 1969 - 160 Sayfa.

Abdulhamid Han (3 Perde) -Yunus Emre (3 Perde)

Siyah Pelerinli Adam(3 Perde).

Kanlı Sarık 1970 - 3 Perde, 94 Sayfa.

Tiyatro Eserleri-Cilt 1 Eser1–4 1976 - 334 Sayfa.

Bir Adam Yaratmak, Sabırtaş, Ahşap Konak, Siyah Pelerinli Adam.

Tiyatro Eserleri-Cilt 2 1976 - Eser 5–8: 327 Sayfa.

Yunus Emre, Kanlı Sarık, Para, Mukaddes Emanet.

Tiyatro Eserleri-Cilt 3 Eser 9–13, 1976 - 464 Sayfa.

Reis Bey, Parmaksız Salih, Künye, Abdulhamid Han, Tohum.

İbrahim Edhem 1978 - 5 Perde, 72 Sayfa.

Kumandan (3 Perde), 1963 yılında Yeni İstiklâl ve 1971 yılında Büyük Doğu'da 2 perdelik kısmı tefrika edildi. Tamamlanmadı.

Romanları

Meş'um Yakut Büyük Doğu'da tefrika edildi. Yayınlanmadı.

Aynadaki Yalan 1970 - 200 Sayfa.

Kafa Kâğıdı (Yarım kalmış son eseri)¹⁸, 1984.

Senaryoları

Vatan Şairi Namık Kemal 1944 - 59 Sayfa.

Senaryo Romanlar Altı senaryo, 1972 - 360 Sayfa.

1. Sen Bana Ölümü Yendirdin, 2. Deprem, 3. Kâtibim, 4-Villa Semer, 5-Vatan Şairi Namık Kemal, 6. Canım İstanbul. (Bazıları değişik adlarla sinemaya uyarlandı)

Battal Gazi Büyük Doğu'da tefrika edildi.

Yangın Var Filme çekildi, senaryosu yayımlandı.

Monografi Eserleri

Doğumunun 100. Yıldönümü Münasebetiyle

Eseri ve Tesiriyle Namık Kemal (316+88 Sayfa), Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1940.

Ulu Hakan Abdülhamid Han 1965 - 320 Sayfa.

Vatan Haini Değil Büyük Vatan Dostu Vahidüddin1968 - 226 Sayfa.

Benim Gözümde Menderes 1970 - 528 Sayfa.

¹⁸ M. Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, s.295.

Düşünce – İnceleme Eserleri

Çerçeve 1940 - 240 Sayfa.

At'a Senfoni 1958 - 158 Sayfa.

Ideolocya Örgüsü (168 Sayfa), Hilâl Yayınları, İstanbul 1959. 1968 tarihli 2. baskısı 462, 1973 tarihli 3. baskısı 536, 1976 tarihli 4. baskısı 508 sayfadır.

Büyük Doğuya Doğru 1959.

Tarih Boyunca Büyük Mazlumlar 1966 - 1. Cilt 320, 2. cilt 320 Sayfa.

Türkiye'nin Manzarası 1968 - 188 Sayfa.

Binbir Çerçeve I-V 1968–69 - 1. Cilt 175, 2. Cilt 168, 3. Cilt 160, 4. Cilt 160, Beşinci 160 Sayfa.

Çepeçevre Sosyalizm, Komünizm ve İnsanlık 1969 - 86 Sayfa.

Son Devrin Din Mazlumları 1969 - 280 Sayfa.

Yeniçeri 1970 - 372 Sayfa.

Tarihimizde Moskof 1973 - 377 Sayfa.

Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'nin Manzarası 1973 - 144Sayfa.

İhtilâl 1976 - 344 Sayfa.

Rapor 1 1976 - 95 Sayfa.

Rapor 2 1976 - 102Sayfa.

Rapor 3 1977 - 88 Sayfa.

Rapor 4 1979 - 88 Sayfa.

Rapor 5 1979 - 96 Sayfa.

Rapor 6 1979 - 96 Sayfa.

Rapor 7 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 8 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 9 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 10 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 11 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 12 1980 - 96 Sayfa.

Rapor 13 1980 - 96 Sayfa.

Dini ve Tasavvufi Eserleri

101 Hadis 1952 - 32 Sayfa.

Altun Halka 1959 - 11 Sayfa.

Büyük Kapı 1966 - 128 Sayfa.

Peygamber Halkası 1968 - 200 Sayfa.

Nur Harmanı 1970 - 204 Sayfa.

Hulefa-ı RâşidinMenkibelerine Ait Bir Pırıltı Binbir Işık(62 Sayfa), Uğur Yayınları, İstanbul 1965.

Halkadan Pırıltılar (315 Sayfa), Türk Neşriyat Yurdu Yayınları, İstanbul 1948. Altın Zincir (1959).

O ki O Yüzden Varız 1961 - 444 Sayfa.

Çöle İnen Nur 1969 - 542 Sayfa.

İlim Beldesinin Kapısı Hz. Ali 1964 - 272 Sayfa.

Peygamber Halkası 1968 - 200 Sayfa.

Tanrı Kulundan Dinlediklerim 1968 - 1. Cilt 235, 2. cilt 287 Sayfa.

Başbuğ Velilerden 33 1974 - 351 Sayfa.

Veliler Ordusundan 333 1976 - 525 Sayfa.

Doğru Yolun Sapık Kolları 1978 - 174 Sayfa.

İman ve İslâm Atlası 1981 - 560 Sayfa.

Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu 1982 - 224 Sayfa.

B.9. Hitabe ve Konferansları

Abdülhak Hamid ve Dolayısıyla 1937 - 18 Sayfa.

Bayrak 1937 - 20 Sayfa.

Her Cephesiyle Komünizma 1962 - 38 Sayfa.

Türkiye’de Komünizma ve Köy Enstitüleri 1962 - 38 Sayfa.

İman ve Aksiyon 1962 - 80 Sayfa.

İki Hitabe Ayasofya-Mehmetçik, 1966 - 24 Sayfa.

Hitabe 1934–75 yılları arasında verdiği 26 konferans, 1975 - 232 Sayfa.

1-Materyalizma ve Komünizma, 2-Komünizma Geliyor, 3-Beklenen Sanatkâr, 4-Abdülhak Hamid ve Dolayısıyla, 5-Ali FuadBaşgil, 6-Akseki Ahmet Hamdi, 7-Mimar Sinan, 8-Yunus Emre Hassasiyeti, 9-Mehmet Akif, 10-Mustafa Bilgi, 11-Mehmetçik, 12-Ayasofya, 13-Fatih ve O’nun Nesline Selâm, 14-Maraş Hitabesi, 15-Hasbıhal, 16-Kayseri Hitabesi, 17-Tavşanlı Hitabesi, 18-Kütahya Kitabesi, 19-Diyarbakır Hitabesi, 20-Aksiyon Ruhu, 21-Bir Parti, 22-Ve O Parti, 23-Şahlanan Mitingi Hitabesi, 24-Konya Hitabesi, 25-Gençlik, 26-Beklenen Zuhur

Sahte Kahramanlar 4 konferans, 1976 - 248 Sayfa.

1- Sahte Kahramanlar 2- İman ve Aksiyon, 3- Özlediğimiz Nesil, 4- İslâm ve Öbürleri.

Yolumuz, Hâlimiz, Çaremiz 1977.

Savunmaları

Müdafaa 1946 - 32 Sayfa.

Müdafaalarım 1969 - 208 Sayfa.

Maskenizi Yırtıyorum 1953 - 70 Sayfa.

Anı Türündeki Eserleri

Cinnet Müstatili 1955 - 202 Sayfa.

Büyük Kapı 1965 - 212 Sayfa.

O ve Ben 1999 - 271 Sayfa.

Hac 1973 - 343 Sayfa.

Babiâli 1975 - 343 Sayfa.

Çevirdiği Ve Sadeleştirdiği Eserleri

Mektubat 1956 - 100 Sayfa.

El Mevahibü'l-Ledüniyye 1967 - 196 Sayfa.

Reşahat Ayn el-Hayat 1971 - 401 Sayfa.

Rabıta-i Şerife 1974 - 157.

Tasavvuf Bahçeleri 1983 - 155 Sayfa.

Vefatından Sonra Derlenen Ve Yayımlanan Eserleri

Hesaplaşma 1985 - 160 Sayfa.

Dünya Bir İnkılâp Bekliyor 1985 - 144 Sayfa.

Mümin - Kâfir 1986 - 192 Sayfa.

Hiciv ve Öfke 1988 - 248 Sayfa.

Başmakalelerim 1-3 1990-95, (1. Cilt, 304, 2. Cilt..288. 3. Cilt 320 Sayfa.

Konuşmalar 1997 - 298 Sayfa.

Necip Fazıl ile Yapılmış Röportaj, Mülakat ve Sohbetler

Hadiselerin Muhasebesi, 1999 - 3 Cilt (1. Cilt 293, 2. Cilt 306, 3. Cilt 237 Sayfa)

Büyük Doğu Dergisinde, olaylar ve gelişmeler üzerine yazdığı değiniler.

Edebiyat Mahkemeleri 1997 - 256 Sayfa.

Büyük Doğu Dergisindeki, şairlerin eleştirileri, Hücüm ve Polemik, 340 Sayfa 1992.

Gazete ve Dergilerdeki tartışma ve polemik yazıları

Püf Noktası 2000 - 80 Sayfa.

Necip Fazıl Kısakürek'in Yazı Yazdığı Gazeteler

NECİP Vakit – 1924, Cumhuriyet – 1928, Hâkimiyet-i Milliye (Ankara) - 1930, Haber – 1938, Son Telgraf - 1939-43, Yeni İstanbul – 1964, Son Posta - 1964-65, Babiâli'de Sabah – 966, Bugün - 1966-67, Millî Gazete - 973-74, Sabah - 1979-80, Hergün – 1977, Orta Doğu – 1978, İstanbul - 1979-80, Tercüman - 1971-80.

Necip Fazıl Kısakürek'in Yazı Yazdığı Dergiler

Yeni Mecmua – 1922, Millî Mecmua - 1924-28, Dergâh – 1925, Anadolu Mecmuası – 1926, Hayat - 1928-29, Varlık - 1933-36, Yedigün – 1938, Oluş – 1939, Ses-1941, Büyük Doğu - 1943-1978, Türk Edebiyatı - 1982-83¹⁹

¹⁹ Mehmet Çetin, *Necip Fazıl Kısakürek'in Eserleri*, Necip Fazıl Kısakürek, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2010 Ankara, s.493.

BİRİNCİ BÖLÜM

VARLIK OLARAK İNSAN

Necip Fazıl, Allah, kâinat, insan olmak üzere üç hakikat ışığında varlık felsefesinin temel sorunlarına eğilir.²⁰

O'nun düşüncesinde insanın varlığını algılayabilmek için, öncelikle insana varlığını veren mutlak yaratıcı Allah'ı ve sonrasında Allah ve insanın tesiri ile harekete geçen kâinatı açıklamak gerekir. Mutlak olan Allah, kendisi gibi olmayanları hiçbir şey olmadıkları vakit "Ol" emri ile varlık sahasına getirir.²¹ O'nun bu emri ile evrendeki her şey meydana gelir ve her şey yine her an yok olur. Evvel olan Allah, kendisi ile aynı sifata sahip olmayan, O'nun "Ol" emrine muhtaçlık içerisinde olan kâinatı yaratır. Sonrasında ise kendi dışındaki yaratılanların bilenebilmesi için "insan"ı yaratır. Nitekim bu sebeple öncelikle Allah ve kâinat daha sonra insanın varlık sahasına gelişi ve varlık sahasındaki önemi üzerinde durmak gerekir.

Kâinat içerisinde yer alan, akli, zekâsı, şuuru ve iradesi dolayısıyla evrendeki varlıkların en mükemmeli olan insan, kendisi gibi olanları, kendisi gibi olmayanları ve bunları içeren kâinatı var olduğu günden bu yana bilmek istemiştir. İnsan, kendi yaratılışını, özünü merak ettiği gibi kendisi olmayanları, kâinatı da merak etmektedir. Kâinat ve onun içerisindeki varlıkların hakikati nedir? Onların varlık sahaslarına gelişleri nasıl açıklanır? Bir yaratıcı güç var mıdır? Varsa bu yaratıcı gücün vasıfları nelerdir? İnsan, varlık âlemine ayak bastığı andan itibaren bu soruların cevabını aramaktadır. Her bir filozof, felsefesini bu soruların cevabı çerçevesinde kurgulamaktadır.²² Nitekim Necip Fazıl da bu soruların cevabı çerçevesinde düşüncelerini ortaya koyar. Necip Fazıl'a göre, kâinattaki her şeyle beraber insanın evveli, nihayeti, niçin olduğu, ne olduğu, ne olmak için olduğu, ne olması gerektiği? vb. gibi soruların cevabını ve hesabını veren, İslam dinidir. Yeryüzünde hak ve batıl, topyekûn veya parça parça tasdik veya inkâr edici inanış sistemleri de bu suallerin cevabını vermeyi kendilerine vazife edinirler. O'na göre insan, inananlarca, yalnız bu suallerin cevabını ve hesabını aramaya memur merkezi mahlûk; inanmayanlarca da, yine aynı suallerin cevabını ve

²⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları İstanbul 1984, s.119.

²¹ Yasin, 82.

²² Mehmet Akgün, *Kutadgu Bilig'de Tanrı Âlem İlişkisi*, Felsefe Dünyası, S. 24, Ankara 1997, s.1; Fazıl Karahan, *İnsani Varlığın Hakikat Arayışı*, Felsefe Dünyası, S.55, Ankara 2012, s.164-165.

hesabını ters tarafından veren başıboş varlıktır.²³ Bir düşünürün ortaya koyduğu felsefesinin temelini oluşturan varlık felsefesinin temel soruları olarak bu soruların cevabı O'nun perspektifini oluşturur. Bu sebeple de bu bölümde Necip Fazıl'ın, üç hakikat görüşünden hareketle bu soruların cevabı olarak perspektifini ortaya koyacağız.

1.1. Allah

Necip Fazıl'ın düşüncesindeki birinci hakikat olan, Allah'ın hakikati Mutlak'tır. Kendi dışındaki hiçbir şeye benzemeyendir. Eşsizdir, hiçbir yaratılmışıya denk değildir. O'nun varlığı için olmamaklık söz konusu değildir. O, bütün kâinatın üstünde bir kuvvete ve hâkimiyete sahiptir. Mutlak, durmayıp işleyen, devamlı iş yapandır.²⁴

1.1.1. Necip Fazıl Kısakürek'te Allah'ın Varlığının Delilleri

1.1.1.1. Gaye Ve Nizam Delili

Farabi (870-950)'de de nizam fikrinin öne çıktığını görürüz. Allah'ın ihsan sahibi ve adil olması sayesinde birbiriyle öyle bir irtibat ve ilişki içine girer ki, çok çeşitli olan varlıklar âlemi adeta tek bir varlık halini alır. Âlemin nizam ve gayesi hususunda İbn-i Sina'nın(980-1037), Farabi'yi takip edip âlemin güzelliğini, düzenini, gayesini, hikmetini Allah'ın adaleti, cömertliği ve güzelliğinin eseri olarak açıkladığı görülür.²⁵

Necip Fazıl'a göre, kâinat hamurunun bütününe bakabilen göz, onun, çatala takılmaz, kaşığa konmaz, bıçağa gelmez bir lezzet taşıdığını ve bu lezzetin Allah'ı haber verdiğini bir hamlede kestirir.²⁶ O'na göre bir kafa, zaman üzerinde derinleşebilirse bir kafa, kâinatın nizamı karşısında birdenbire yasak odayı açmış bir insan gibi, Allah'ın yıldırımını ile vurulur. Derhal, büyük azamet tecelli eder.²⁷

Necip Fazıl'ın ifadelerinde Allah'ın varlığının ispatında gaye ve nizam delilinin* izlerine de rastlamak mümkündür. Farabi'nin düşüncelerinde de görülen bu delil, Necip Fazıl'ın O Var şiirinde "Kâinattaki yarattığı her şeyin gayesi, sebebi Allah'tır." şeklinde görülür.²⁸ Kâinattaki düzen tesadüfen değildir. Bu düzenin sahibi, her şeyin sebebi ve

²³ Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2010, s.109.

²⁴ N.F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, s.119; Rahman, 29.

²⁵ Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, Selçuk Yayınları, Ankara 1992, s.44-49.

²⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1984, s.29.

²⁷ N.F. Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*, s.143; O. Okay, *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, s.36.

*Gaye Ve Nizam Delili: Kâinatta her şeyin bir sebebi ve gayesi vardı. Boşuna yaratılmış hiç bir şey yoktur. Ayrıca kâinatta her şey, yerli yerine oturtulmuştur. Her şeyin böyle bir nizam ve belli bir gayeye yönelik olması, onları düzenleyen birine ihtiyaç gösterir. Ayrıca bu düzenleyicinin, kâinattaki her şeye hâkim bulunması da kaçınılmazdır. Bu düzenleyici, Allah'tan başkası olamaz.

²⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, s.32; İbrahim Ağâh Çubukçu, *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, AÜİFY, Ankara 1967, s.23.

her şeyin gayesi Allah'tır.²⁹ Her şeyin bir sebebi vardır. Sebepleri meydana getiren bir ilk sebepte durmazsa insan, düşüncesinin saçmalıkları içinde kalacaktır.³⁰ Allah'ın sebebi yoktur. Kendisi bütün diğer varlıkların varlığının sebebidir.³¹ Farabi'ye göre bütün varlıkların var edici bir ilk sebebi olmalıdır. O'nun varlığı için başka bir sebep yoktur, ilk varlık, sadece o, bütün noksanlardan münezzehtir, varlıkların en üstünü ve en önce olanıdır. O'nun varlığı için her hangi bir sebep düşünülemez.³²

1.1.1.2. Hudus Delili

Necip Fazıl'da, âlemin varlığından düzeninden hareket ederek bütün bu kâinatı var edip düzen koyan bir varlığın, Allah'ın varlığının temellendirilmesine çalışılan kozmolojik delil çeşitlerinden hudus delilinin* izlerine rastlamak mümkündür.

O'na göre, Allah her an bütün kâinatı idam ediyor, her an ihya ediyor. Başka bir deyişle, Allah her an kâinatı yeniden bina ediyor ve yeniden imha ediyor. Bir cins kafa, derhal kozmolojik delilin alt sınıfı hudus delilinin belirtisi olarak Allah'ın varlığının eşliğine kapanır ve büyük tecelliyi anlar.³³ Her an yaratılan bu kâinatı bir var eden olmalıdır. Bundan dolayı her şeyi yoktan var eden Allah'tır.

Necip Fazıl'da görülen hudus delilinin en eski şekillerinden birini Gazali "*hadis(yoktan var edilen) bir varlık, varoluşunda kendisini var eden bir sebebe muhtaçtır. Kâinat ise hadistir. Kâinatın hadis oluşu sabit olduğu zaman, bizzarure bilinir ki; bir Muhadis'e yani yaratana muhtaçtır.*"³⁴ şeklinde ifade eder.

Yakup b. İshak el Kindi'nin (252/866) âlemin hudusu mevzuunda zamanın sonsuz olamayacağını, zamanın sonsuz olamayınca da zamandan ve dolayısıyla hareketten önce bulunması düşünilemeyen cisim de sonsuz olamayacağını savunmaktadır. O halde El Kindi'ye göre cisim sonradan icad edilmiştir, onu yoktan var

²⁹ İbrahim Agâh Çubukçu, *İslam Düşünürleri*, AÜİFY, Ankara, No:137, s.24; İ.A. Çubukçu, *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, s.22.

³⁰ İ.A. Çubukçu, *İslam Düşünürleri*, s.24.

³¹ Mübahat Türker Küyel, *Aristoteles ve Farabi'nin Varlık Ve Düşünce Öğretileri*, AÜDTCFY, 1969 Ankara s.83.

³² Bekir Topaloğlu, *İslam Kelamcılarına Ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı*, DİB Yayınları, 2012 Ankara, s.65-66.

*Hudûs, sonradan meydana gelme anlamındadır. Bu delil, kâinatta görülen varlıkların hallerinden ve niteliklerinden; evrenin sonradan meydana gelmiş olmasından Allah'ın varlığını ispata ulaşan bir delildir. Bkz. Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, Selçuk Yayınları, Ankara 1992, s.44-49; İsmail Yakıt, *İslam'ı Anlamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.112.

³³ Necip Fazıl Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2002, s.143; Orhan Okay, *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2009, s.37.

³⁴ Gazali, *İhyauUlumi'd Din*, Cilt 1, Çeviren: Mehmed A. Müftüoğlu, Pirlanta Yayınevi, İstanbul 1981, s.314-315-316; Gazali, *Hudus Delili/Allah'ın Zatı*, Çev. İbrahim Sezgül, Cafer Sadık Yaran, *Klasik ve Çağdaş Metinlerle Din Felsefesi*, Etüt Yayınları, Samsun 1997, s.59-66; Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, s.45; İbrahim Agâh Çubukçu, *Gazzali Ve Kelam Felsefesi*, AÜİFY, 1970 Ankara, s.26

eden Allah'tır.³⁵ El Kindi'nin zamandan yola çıkarak hudus delilini ortaya koymasının paralelliğini Necip Fazıl'da da görüyoruz. Necip Fazıl'a göre zaman, bir filmde elini kulağından aşağıya kadar indiren bir insanın belki elli tane var olan karesi gibi bütün hadiselerin nakışlarıdır. Allah'ın zaman ve mekân üstü mutlak varlığına en büyük burhan, belge, şahid zaman, sonsuz bir kuvvet olan Allah'ın muazzam delilidir.³⁶

Necip Fazıl düşüncesinde, Tanrı'nın varlığı ile ilgili delillerden kozmolojik delilin alt sınıfı olan hudus delili, gaye ve nizam delili görülür. Bu delilleri akıl çerçevesinde dile getiren Necip Fazıl, her ne kadar bu delilleri açıklamış olsa da Üstadı Abdülhakim Arvasi'den şu tavsiyeyi alır: İman tam olduğu zaman, muhtaç olmadığı yegâne şey, ispattır.³⁷ Allah'ın varlığının delillerinin âlemlerden yola çıkarak ortaya konacağı mümkün olsa da Allah'a imanın teslimiyeti noktasında üstadından duyduğu batmayacağına inanarak suya bas yürür gidersin, imkânsız olan belki buna inanmandır; su üstünde yürüyebilmen değil³⁸ bağlamındaki sözleri Necip Fazıl'ın, "Bize, âlemlerin Rabbi'ne teslim olmamız ve sadece O'na ibadet etmemiz emredildi."³⁹ Ayetinin sırrını kavradığını gösterir.⁴⁰ Her türlü idrakin ötesinde, mutlak olan Allah'ın varlığı delile ihtiyaç duymayacak şekilde açıktır.

1.1.2. Allah'ın Sıfatları

1.1.2.1. Allah'ın Birliği

Necip Fazıl tevhid anlayışını benimser. Tevhid kavramı, Allah'ın bir tek olup, her türlü ortak, eş ve benzeri olmaktan münezzehe oluşunu ifade eden ıstılahi bir kavramdır.⁴¹ Tevhid, vahdet kökünden, birleştirme, bir sayma, Allah'ı birleme, "Lâ ilâhe illallah" hakikatine inanma ve bu yüce hakikati sürekli tekrarlayıp durma anlamlarına gelir.

O'na göre, hakikat olan Allah, birdir.⁴² Birlik sıfatına sahiptir. O'nun ilahi zatında çokluk, cüzlere ihtiyaç, başkaları ile ortaklık düşünülmüş değildir. Hakikatin kuvveti o kadardır ki, bölümlülük içinde birliğini kaybetmiyor.⁴³ Allah, öyle birdir ki,

³⁵ B. Topaloğlu, *İslam Kelamcılarının Ve Filozoflarının Göre Allah'ın Varlığı*, s.60.

³⁶ N.F. Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*, s.143; O. Okay, *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, s.36.

³⁷ N.F. Kısakürek, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, s.29.

³⁸ N.F. Kısakürek, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, s.25.

³⁹ En'am, 71 Ayrıca Bkz: Bakara, 155, 156; Al-i İmran, 26; En'am, 162, 163; Rad, 22; Kehf, 23, 24.

⁴⁰ Hilmi Uçan, *Tasavvufun Değiştirici Yönü, Necip Fazıl Ve Ehl-i Sünnet Anlayışı*, Hece Dergisi, S. 97, Ankara 2005.

⁴¹ İ. Yakıt, *İslam'ı Anlamak*, s.130.

⁴² Necip Fazıl Kısakürek, *İslam ve Öbürleri*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2002, s.209; İhlâs, 1.

⁴³ N.F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.69.

ne önü vardır ne arkası ne de bir dayanağı vardır. Her şey O'na dayanır. Allah tekten de tektir.⁴⁴ Eşsiz, benzersiz bir varlıktır. Ve O'na hiçbir şey denk olmamıştır. O, bütün kâinatın üstünde bir kuvvet ve hâkimiyete sahiptir.⁴⁵ Evvel O'dur, Ahir O. Zahir O'dur. Batın O!⁴⁶ O evveldir, evvelin varlığı ile aynı mertebede olan başka bir varlık yoktur. O'ndan daha önce veya daha üstün olan başka bir varlık yoktur.⁴⁷ Gerçek, sizin ilâhınız hakikaten Bir'dir.⁴⁸ Allah, Zatı yönünden tektir, bir benzeri, ortağı yoktur. Allah, bir cisim, bir cevher, bir şeylerin bileşimi de değildir.⁴⁹ 'Bir'den amaç sayı yönünden bir olması değil, O'nun hiç bir şekilde ortağının, benzerinin ve eşinin olmaması, ezeli ve ebedi sıfatları yönünden hiç bir şeye benzememesi, Kur'an'ın ifadesiyle hiç bir şekilde denginin bulunmamasıdır.⁵⁰ Benzer cinsler arasında her hangi bir şeye 'bir' denilir ama onun cinsinden ve benzerinden başka şeyler de olabilir. Allah'ın bir ve tek oluşu ise benzersiz, eşsiz ve denksiz bir birliktir.⁵¹

1.1.2.2. Allah'ın Ezeli Ve Ebedi Oluşu

Allah için bir başlangıç ve son düşünülemez. O, hep vardı ve daima var olacaktır. Allah, yokluğu düşünülemeyen Vacibül-Vucûd'dur. Eğer O'nun olamadığı bir zaman düşünürsek, O'nun sonradan olduğunu" kabul etmek zorunda kalınır. Bu ise deliller kısmında da ifade edildiği gibi mümkün değildir. Allah, dış görünüş çerçevelerinde, tekrarlanıyormuş gibi duran sınırsız olayları, zaman dediğimiz esrarlı notanın içinde toplar, her an birbiriyle nispetini bozup birbiriyle nispetini ihya eder, her an yokluğa batırıp varlığa daldırır, sonsuz benzerlik ifadeleri içinde ne mutlak ayniyete ne de mutlak zıddiyete yer verir. Böylece asıl olarak hiçbir anını tekrar etmez ve her an gerilere doğru eksiklikte ezeli ve ilerilere doğru yenilikte ebedi şahsiyetini ilan eder.⁵² Bu ifadelerinden de görülüyor ki Necip Fazıl, Allah'ın, âlemlerin yaratılışından, meydana gelen sınırsız olayları her an yaratıp her an yok etmesinden yola çıkarak Allah'ın ezeliğini ve ebediliğini ortaya koyuyor.⁵³

⁴⁴ N.F. Kısakürek, *Çile*, s.32.

⁴⁵ İhlâs, 4; N.F. Kısakürek, *İslam ve Öbürleri*, s.209.

⁴⁶ Hadid, 3.

⁴⁷ M. Türker Küyel, *Aristoteles ve Farabi'nin Varlık Ve Düşünce Öğretileri*, 83.

⁴⁸ Sâffât, 4.

⁴⁹ Ayrıca bkz: "Allah'tan başka ilâh yoktur." Âl-i İmrân, 62; Allah, O'ndan başka ilâh olmayandır. Bakara, 255.

⁵⁰ İhlâs, 4.

⁵¹ Hüseyin K. Ece, *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları: 717-718: <http://www.darulkitap.com>

⁵² N.F. Kısakürek, *Çöle İnen Nur*, s.9-20; O. Okay, *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, s.261.

⁵³ Hadid, 3.

1.1.2.3. Allah'ın Sonsuzluğu Ve Değişmezliği

Allah, sonsuzluktur. Allah'ın, kendi dışında varolan her şey ile arasındaki bağlantı, sonsuzluğun adetler, milyonlar ve milyarlar ile boy ölçüşemeyeceği gibi açıktır.⁵⁴ Allah, ötelere ötesi; ötelere ötesinden de ötesi, ondan da ötesi, her ötenin ötesidir.⁵⁵

1.1.2.4. Allah'ın Bilmesi

Necip Fazıl'ın düşüncesinin temelinde bulunan Kuran'ın, “*Hiç kimsenin bilmediği/bilemeyeceği gayb âleminin anahtarları O'nun nezd-i ulûhiyetindedir. O karada-denizde meydana gelen her şeyi bilir. O'nun bilgisinin dışında bir yaprak bile kıpırdamaz. Yerin bağrında ve koyu karanlıklar içinde bir daneciğin düşmesinden bile O haberdardır. Hâsılı, yaş-kuru ne varsa hepsi O'nun nezdindeki bir Kitab-ı Mübin'de mahfuzdur.*”⁵⁶ “*Göklerde-yerde ne varsa hepsini Allah'ın bildiğini görmüyor musun? (Bilin ki) kendi aralarında fısıldaşan üç kişinin dördüncüsü O, beş kişinin altıncısı da yine O'dur. Bu sayı ister az, ister çok olsun, onlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar O hep onlarla beraberdir ve kıyamet gününde yaptıklarını bir bir onlara bildirecektir. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir.*”⁵⁷ gibi beyanlarıyla Allah'ın ilminin sınırsız olduğu belirtilir. Allah'ın sınırsız ilmi karşısında insanın Allah hakkındaki bilgisinin sınırı söz konusudur. İnsan böyle bir bilgiye ulaşmaktan acizdir. Allah'ı idrakin imkânsızlığını idrak etmek, idraktır.⁵⁸ Necip Fazıl'a göre, bu âlemden hiçbir şeyin tam ve mutlak izahı yoktur. İnsan için de izah edilemezlerin en büyüğü de Allah'tır.⁵⁹ Farabi'ye göre de Tanrı tanımı yapılamazdır. Evvelin tanımı yapılamaz.⁶⁰ Çünkü tanımı yapmak demek onu parçalarına göre ayırmak demektir. Platinos düşüncesinde de “Bir” tanımlanamaz. Necip Fazıl'ın görüşüne paralel görüşler Farabi ve Platinos'ta da bu şekilde görülür. Bu sebepten Allah çalışmamızda sıfatları bağlamında açıklanmaktadır.

⁵⁴ Necip Fazıl Kısakürek, *Bir Adam Yaratmak*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1999, s.128

⁵⁵ Necip Fazıl Kısakürek, Çöle İnen Nur, s.9-20; O. Okay, *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, s.257.

⁵⁶ En'âm, 59.

⁵⁷ Mücâdile,7.

⁵⁸ Ahmet Arslan, *İslam Felsefesi Üzerine*, Vadi Yayınları, Ankara 1999, s.227.

⁵⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, s.87.

⁶⁰ Mübahat Türker Küyel, *Aristoteles ve Farabi'nin Varlık Ve Düşünce Öğretileri*, s.84.

1.1.2.5. Allah'ın Güç Ve Kudret Sahibi Oluşu

Allah, ihtiyaçsız varlıktır.⁶¹ Kudret ve güç sahibidir. İnsan, kendi acizliğinin farkına varıp, ihtiyaçsız ve kudret sahibi olan Allah'tan istediği müddetçe ihtiyaçlarına cevap bulacaktır.⁶² Allah, ne yerde ne de gökte aciz bırakılamayandır.⁶³

Allah, bütün mahlûkların kendisine yöneleceği ve sığınacağı yegâne varlıktır. Bütün yaratılmış olanlar kendi ihtiyaçlarından dolayı O kerim yaratıcıya ihtiyaçlarını arz eder. O, hiç kimseye muhtaç değildir. Herkesin kendisine muhtaç olduğu, O'ndan başkasından istemelerin yeterli olmadığı biricik Zat'tır.⁶⁴ Varlığı kendinden olan, var olmasında başka bir şeye muhtaç bulunmayan Allah, Kadir-her şeye gücü yeten-, Muktedir-gücünün yettiğini gösteren-, Aziz-mutlak galip-'tir.⁶⁵

1.1.2.6. Allah'ın Yaratması

Necip Fazıl'a göre, zaman ile birlikte varlık ve yokluk birbirini o kadar hızlı takip eder ki insan varlığı sürekli görür. Hâlbuki her şey her an yok olmakta ve yine her şey her an hayattadır.⁶⁶ Yunan düşünce tarihinde her şeyin değiştiğini ileri süren, Hesiod, bu bağlamda öncüsü olduğu Herakleitos'un⁶⁷ sözü olduğunda asla şüphe edilmeyen "Aynı ırmağa iki kere giremezsiniz" sözü ile de âlemde sabit kalan ve değişmeyen hiçbir şeyin olmadığı görülür.⁶⁸ Necip Fazıl, "varlık ve yokluk"un birbirini bu şekilde sürekli takip etmesini Allah'a dayandırır. Ona göre Allah her an her şeyi yok ve her an her şeyi var eder.⁶⁹ Varlık ve yokluk birbiri içine geçmiş halkalar halinde her an hayatta ve her an yok oluşta.⁷⁰ Herakleitos'ta ise bu sürekli değişimi idare eden, âlemin düzenini meydana getiren "logos" adını verdiği akıldır. Bu akıl ile Tanrının bir ve aynı olduğunu kabul eder.⁷¹

Necip Fazıl'a göre, Allah'ın yaratma eylemi süreklilik arz eder. Allah'ın kâinatı, âlemleri, insanları yaratıp sonra vazifesinin bittiğini söyleyen deistler ile farklı görüşte

⁶¹ Ayrıca bkz. Bakara, 267, 284; Âl-i İmrân, 97, 109, 129, 180, 181; İbrahim, 8; Nahl, 96; Ankebut, 6; Fatır, 15; Zümer, 7; Zariyat, 57; Rahman, 29.

⁶² N.F. Kısakürek, *Çile* s.53

⁶³ Şuara, 31; Ankebut, 22.

⁶⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, *Tefsir*:<http://www.darulkitap.com>

⁶⁵ Hilmi Uçan, *Tasavvufun Değiştirici Yönü, Necip Fazıl Ve Ehl-i Sünnet Anlayışı*, s.140-145.

⁶⁶ N.F. Kısakürek, *O Ve Ben*, s.203; Rahman, 29.

⁶⁷ Mehmet Akgün, *Yunan Düşüncesinin Eşiğindeki Ozan Hesiod'un Kozmogonik Ve Ahlaki Görüşleri*, Süleyman Hayri Bolay Armağan Kitabı, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.

⁶⁸ Mehmet S. Aydın, *Âlemden Allah'a*, Ufuk Kitapları, İstanbul 2000, s.36.

⁶⁹ N.F. Kısakürek, *O Ve Ben*, s.203.

⁷⁰ Rahman, 29.

⁷¹ Cavit Sunar, *İslam Felsefesinin Yunan Kaynakları Ve Kozalite Meselesi*, AÜİFY, Ankara 1973, s.17-18. ; Kamran Birand, *İlk Çağ Felsefesi Tarihi*, AÜİFY, Ankara 1958, s.19.

olduğu görülür.* Necip Fazıl'ın Allah görüşü, Aristo'nun ilk muharriki⁷² gibi değildir, O'na göre Allah her an iştedir.⁷³

Yaratma yalnızca Allah'a aittir. Çevremizde ve evrende gördüğümüz bütün olaylar ve oluşumlar, Allah'ın yarattığı sebeplere bağlı olarak meydana gelmektedir. Asıl yaratıcı Allah'tır. Âlemi, âlemin içindeki her şeyi, insanı ve insanla ilgili her şeyi yaratan O'dur. O'nun bu yaratmasında bir ortağı, bir yardımcısı veya bunlara benzer bir şeyi yoktur. Var eden de O'dur, öldüren de O'dur, varlığın devamını yaratan da O'dur. O'nun yaratmada bir yardımcısı olmadığı gibi, alete, araca, zamana da ihtiyacı yoktur.⁷⁴

Necip Fazıl'a göre bütün varlıklar bu âlemde yok görünür, bu âlemde yok görünerek var olan Mutlak Vücut Allah'tır.⁷⁵ Mutlak olan Allah, kendi dışında olan yarattığı hiçbir şeye benzemeyen, yarattıklarından münezzehtir.

Yalnız Allah vardır, var olan yalnız Allah'tır. Yarattığı her şey o kadar yoktur ki Allah o denli vardır. Allah kendisinden başka hiçbir şeyin olmadığıdır. O'na göre varlığı ve yokluğu yaratan Allah'a “var” ile “yok” tan birine tasdik, öbürüne tekzip etmek mümkün değildir. Allah “yok” şüphesine yer vermeyecek kadar vardır.⁷⁶ Allah, eksiklikten, noksanlıktan, yokluktan uzaktır. O'nun varlığı için olmamaklık söz konusu bile değildir. Necip Fazıl'da İmam Rabbani'nin savunduğu Vahdet-i Şühud anlayışı hâkimdir.

Necip Fazıl'a göre, göze, kulağa, hisse ve bütün idrak vasıtalarına hitap eden her şey Allah'tandır. Fakat hiçbir şey Allah değildir. Kâinattaki kendi dışındaki her şeyi yoktan var eden, Allah'tır.⁷⁷

Allah, kâinatı zatıyla değil ilmi ile kuşatmıştır ve Allah hiçbir kâinat kanunu altında ezilemez. O, bu kanunlardan münezzehtir ve mücerrettir. Bütün kanunlar O'ndan fakat O değildir.⁷⁸ Her şeyi yaratan, bütün kanunları ortaya koyan Allah'tır. Necip Fazıl'a göre Allah, hiçbir kayıtla mukayyet, hiçbir hükümle mahkûm ve hiçbir cebirle mecbur olmaksızın her şeyi ve bizzat hakikati tasarrufu altında tutan mutlak ve kâmil

*Deizm, Tanrı'yı Mutlak Sebep olarak görüyor. Deizm, Tanrı'yı her türlü etkiden uzak sayıyor; dolayısıyla Tanrı, her türlü ilişkiden uzaktır: Evrenin Sebebi oluyor, fakat evreni bütünüyle ilahi varlığının dışında tutuyor. Bkz. M. S. Aydın, *Din Felsefesi*, s.173-178.

⁷² Aristoteles, *Metafizik*, çev. Ahmet Arslan, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1996, s.506.

⁷³ Rahman, 29.

⁷⁴ Hüseyin K. Ece, *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları: 721-722: <http://www.darülkitap.com>

“Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri, ona yalnızca ‘ol’ demesidir; o da hemen oluverir.” (Yâsin, 82).

⁷⁵ N.F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.78.

⁷⁶ N.F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.82.

⁷⁷ N.F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s. 94.

⁷⁸ N.F. Kısakürek, *O Ve Ben*, s.203.

olandır.⁷⁹ Rabbiniz Allah her şeyi yaratan O'dur. Her şeyin yönetimi O'nun elindedir. Gözler O'na erişemez. O'nun ilmi ise bütün gözleri ihata eder.⁸⁰ Allah gayedir. Varılan her şey gaye değildir.⁸¹

1.2. Kâinat

Necip Fazıl düşüncesindeki ikinci hakikat; insan dışı âlemlerin hakikatidir. Bu hakikat sınırlı, tesir ile harekete geçen ve muhtaçlık içindedir. Yani Mutlak'a karşılık sınırlı olan, iş yapan öznelere karşılık tesir ile harekete geçen ve yüce olana karşılık muhtaçlık içinde olmaktadır.⁸²

Necip Fazıl, kâinat görüşünü İslam anlayışına göre açıklar. O'na göre kâinat, bütün dipsizliği ve sonsuzluğu, zerre zerre yaratıcıyı haykıran muhteşem zaman ve mekân cümbüşü, muğdil ruh ve madde mimarîsiyle, esrarına ve teshirine memur olduğumuz bir harikalar manzumesidir.⁸³ Kâinat, bütün esrarı ve kanunlarıyla, Allah'ın büyük tecelli plânından ibarettir. O'na göre bu tecelli karşısında insanoğlu, kundaktan kefene, bütün ferdî oluşlar ve köyden metropole, bütün içtimaî tekevünleri boyunca, okyanusları birbirine katıştıran kanallar açmaktan, bir tohumun nabzındaki çatlama ve açılma hummasını ahenkleştirmeye kadar her cehdinde, tek tek ve saf saf memuriyetini bulacak, maddî ve manevî varlık ve iş plânını göz gözpetekleştirecektir.⁸⁴ Kâinat, ezellerin ezeline, kendisinden başka hiçbir şeyin mevcut olmadığı Allah tarafından, aynadaki hayal gibi görünmek, tecelli etmek muradı ve murada bağlı aşk davranışıyla⁸⁵ benzersiz biçimdeyoktan yaratılmıştır.⁸⁶ Bu cümleden olarak Necip Fazıl'ın İmam Rabbani'nin görüşü eşyanın gölge vücudunu kabulden ibaret olan, Vahdet-i Şuhud anlayışını benimsediği görülür. Tasavvuf ruhuna sahip, derin ve gerçek mü'min gözünde dünya, her zerresiyle ilâhî hikmeti besteleyen ve Allah'tan başka her şeyin fenaya mahkûm olduğunu terennüm eden bir senfonya tertibinden ibarettir.⁸⁷

Necip Fazıl'a göre, bu dünyanın ve bütün kâinatın merkezi Allah'tır.⁸⁸ Bütün kâinatın temelinde olan Allah, kâinat ve insan arasında bir ilişki bina etmiştir. Necip Fazıl, insanı temasa geldiği eşya kadar da tabiatla karşılaştırır ve açıklamaya çalışır.

⁷⁹ N.F. Kısakürek, *İman Ve İslam Atlası*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1985, s.173.

⁸⁰ En'am, 102-103.

⁸¹ N.F. Kısakürek, *Bir Adam Yaratmak*, s.128.

⁸² N.F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, s.119.

⁸³ N.F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.109.

⁸⁴ N.F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.109.

⁸⁵ N.F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.109.

⁸⁶ Bakara, 117; En'am, 101; En'am, 14; Yusuf, 101; İbrahim, 10; Fatır, 1; Zümer, 46; Şura, 11.

⁸⁷ N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s. 182.

⁸⁸ N.F. Kısakürek, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, s.30.

⁸⁹O, Kur'an'ın da açık beyanı ile Allah'ın insana eşya ve hadiselerle tesir etme gücü verdiğini belirtir.⁹⁰O, insanı bir enerji merkezi, tabiatı da onun karşısında bir iş sahası olarak açıklar.⁹¹

Necip Fazıl'a göre, insan ne için olduğunu, ne olmalısı gerektiğini İslam dininde bulmalıdır. O halde ayetler ışığında insan-kâinat ilişkisine bakmakta yarar olacaktır. Hem göklerde ve yerde ne varsa, hepsini Kendi tarafından bir lütuf olarak sizin hizmetinize veren de O'dur. Elbette bunda düşünecek kimseler için ibretler vardır.⁹² Âlemin insanın emrine verilmesinin nedeni, insanın yüklendiği halifelik görevini yerine getirebilmesi içindir. İnsan, yeryüzüne halife olarak gönderilmiş,⁹³ diğer varlıklar da insana yüklendiği gayeyi gerçekleştirmesi için vasıta olarak verilmiştir.⁹⁴ Ebedîlik divanesi insan, İslâm'dan başka her görüş sisteminde lâğım faresinden daha aşağı, İslâm'daysa, sonsuzluk şevkinin pırıldattığı nur yüzüyle, en büyük kahraman olduğunu ifade eden Necip Fazıl bütün sırrı şu ölçüde bulur: "Allah, âlemi insan için, insanı da kendi marifetine ulaşması için yarattı."⁹⁵ Necip Fazıl'a göre âlemi insan için yaratan Allah, insanın hizmetine âlemi veren Allah insanı da kendi için yaratmıştır.

Bütün yaratılan âlemin emrine verildiği insan, kendinin de bir yaratılmış olduğunu unutmamalıdır. Nasıl ki âlem halifelik vazifesini yapabilmesi için emrine verilmişse, kendinin de bir kul olarak Yaratan'ın emrinde olduğu şuuru uyanık tutmak zorundadır. Hudus delilinin belirttiği gibi sonradan yaratılan, harekete geçmesi için muhtaçlık içinde olan kâinat ezeli ve ebedi olan Allah tarafından yaratılmış olup o bu özelliklere sahip değildir.

1.3. İnsan

Necip Fazıl düşüncesindeki üçüncü hakikat ise, insanın hakikatidir. İnsan, Mutlak ile sınırlı olandır. İnsan, ihtiyaçlarını bir ölçüde karşılayabilen ile muhtaçlık içinde olan, en yüce ile en aşağıda bulunan, tesir eden ile tesir altında kalan arası bir hakikattir. İnsanda en aşağıdan en yukarıya doğru iki hakikat arasında bir cereyan geçirme kabiliyeti vardır.⁹⁶

Necip Fazıl'ın 'insan'ı dar ve kalıplaşmış çerçevelerde hapsedilmemiştir. O, insana mümkün olduğu kadar, insanda bulunan maddi ve manevi unsurları irdeleyerek

⁸⁹ İhsan Kurt, *Çiledeki İnsan*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s.46.

⁹⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2010, s.49.

⁹¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Yolumuz, Halimiz, Çaremiz*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1977, s.130.

⁹² Casiye, 13.

⁹³ Bakara, 30.

⁹⁴ Casiye, 13.

⁹⁵ N. F. Kısakürek, *Çile*, s.109.

⁹⁶ N.F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, s.119.

yaklaşır. İnsanda iman, bilgi, ruh, disiplin, şahsiyet, sorumluluk, gaye ve benzeri unsurları fikir çilesine davet eder. Bunları tek hakikat ölçüsü olan İslam'ın gözlüğü ile bakarak yorumlar, düşüncelerini ortaya koyar.⁹⁷ Onu ruhtan ziyade nefsi ile cebelleşen, nefsi ile iniş ve çıkışlar yapan, ameliyle 'eşref-i mahlûkat' veya 'belhümedal' kimliğine bürünmüş bir çerçeve içinde işler.⁹⁸ Necip Fazıl insana tasavvufi bakış açısının neticesi olarak, onun kâinatı ve kendini okuması ve tanınması hususunda yoğunlaşır.⁹⁹ Necip Fazıl, insanı felsefi ve maddi değil, iman merkezli olarak ele almaktadır. Necip Fazıl'a göre inanmak, insan olmanın baş şartıdır. Bunun için O, inanmanın insana haysiyetini, insanlığın parçasını iade ettiğini kabul eder.¹⁰⁰ Zira O'na göre, yalnız ahlaki değerler değil ruhi melekeler ve akıl kıymetleri de imanla gelişir.¹⁰¹

Necip Fazıl'a göre insan, olmak veya ölmek mevkindedir. O'na göre olmak, üç türdür: Birincisi, İslam'ın bütün ölçülerine bağlı ihtirassız ve emelsiz, sessiz ve hareketsiz, fikir ve çilesiz. Bu olmanın en aşağı derecesidir. İkincisi, "Ebedi hayat davasının bu dünyadaki nakışlarını koruma, onları eşya ve hadiselere kazma, maddi ve manevi şekillere sindirme ve bunun büyük cihadını verme işinde, yani üstün fikir ve duygu planında olmak. Bu dünyaya göre en büyük ötelere nispetle orta mevkindedir. Üçüncüsü ise, fertte insan emanetinin tam hakkıyla olmak, Allah ile olmak, İlahi marifete ermek, yokluk perdesini delmek, ölümü yenmek ve yaratılıştan tek murat, ebedi oluştadır. Bu, her dereceyi kuşatıcı zirve noktasıdır.¹⁰² Necip Fazıl'ın ortaya koyduğu bu manevi terakki basamaklarına baktığımızda üçüncü oluş makamının, mutasavvıfların ortak gayelerini içerdiğini görmekteyiz. Zaten kendisi de birinci basamağı avam tabakasından iman sahiplerine, ikinci basamağı ilim ve hikmet sahiplerine, üçüncü basamağı ise velilere ait olarak görür. Nebiler ise çalışarak varılmayacak zirve noktasındadır.¹⁰³

İnsan Allah'ın aynasıdır. Ve mukaddes emanete memurdur.¹⁰⁴ Allah, insanı eşya ve hadiseleri zapt ve teshir etmesi için halife olarak yaratmıştır.¹⁰⁵ İnsan Allah'ın halifesi makamında ve kâinat onun emrindedir.

⁹⁷ İ. Kurt, *Çiledeki İnsan*, s.39-40.

⁹⁸ İ. Kurt, *Çiledeki İnsan*, s.40.

⁹⁹ Ethem Cebecioğlu, *Necip Fazıl Kısakürek Ve Tasavvuf*, Necip Fazıl Kısakürek, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2010, s.154.

¹⁰⁰ N. F. Kısakürek, *Hesaplaşma*, İstanbul 1985, s.123.

¹⁰¹ N. F. Kısakürek, *Çerçeve 4*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1969, s.82.

¹⁰² Necip Fazıl Kısakürek, *Bâbiâli*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2011, s.232.

¹⁰³ N. F. Kısakürek, *Bâbiâli*, s.231-232.

¹⁰⁴ N. F. Kısakürek, *İman Ve İslam Atlası*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1981, s.299.

1.3.1. Nefs – Ruh – Akıl

Necip Fazıl, insanın var olması bakımından anlaşılması hususunda ruh, nefis ve akıl konusunu ele alır.

1.3.1.1. Nefs

Nefs” in lûgatmânası, bir “şey”in kendisi demektir. Necip Fazıl, nefis kelimesinin Arapça’dan başka hiçbir dilde olmadığını ifade eder. O’na göre Batının nefisten tanıdığı “ene” “ego” gibi sözcüklerdir. Nefs ruhun tam antitezi olarak, zıt kutbu olarak, ruhla beraber insana verilmiş bir lâtifedir.¹⁰⁶

Nefs, kalp denilen et parçasına alâka bağlamış bir lâtifedir. Nefs ve ruh, o maddî et parçasına taalluk edici iki lâtif varlık ki, kalpte birleşiyor ve onun hakikatini meydana getiriyor.¹⁰⁷ Yani Necip Fazıl, insanın iki ayrı cevherden meydana geldiği fikrine karşıdır. Ona göre, nefis ve ruh, insana verilmiş latif kuvvetlerdir ve ruhanî kalp denilen kalbin hakikatinde birleşir.

Necip Fazıl’a göre nuranî bir kuvvet olan ruh ve nuranîde mütereddidim(kararsız) latif bir kuvvet olan nefis kalbin hakikatinde tek olarak birleşir. O’na göre Batı mütefekkirlerinin düalizme inanan, insanda iki insan gören telakkileri bu vahdeti görmekten acizdir.

Necip Fazıl, tasavvufî hayatın özünü teşkil eden nefis ile mücahede ve mücadelenin önemini bilerek, ulvi olana yönlendiren ruhun aksine, nefsin insanı daima sufli olana, yani aşağıya doğru yönlendirdiğini belirtir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ N. F. Kısakürek, *Sahte Kahramanlar*, İstanbul 2002, s.44; N.F. Kısakürek, *İslam ve Öbürleri*, İstanbul 2002, s.216.

¹⁰⁶ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.123.

¹⁰⁷ N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.200-201.

¹⁰⁸ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.133.

**Nefs-i Emmâre*: İnsanı kötülüğe teşvik eden, ona egemen olmaya çalışan, onu ve davranışlarını kontrol etmeye çalışan nefistir ve bu, nefis derecelerinin en altıdır. Tasavvufta mücadele edilen ve nefis kelimesi ile kastedilen bu tabakadır.

Nefs-i Levvâme: Nefsin bu tabakasında insanın günahları kendisine itici gelmeye, tiksinti vermeye başlar. İnsan hatalarından pişmanlık duyar ve bu konuda nefsinin kınar.

Nefs-i Mülhime: Nefsin bu evresinde insan yaptığı yanlışların farkına varır, onları tekrarlamak için güçlü bir irade gösterir. Bazı manevî aktivitelerden zevk almaya başlar. Dinî ve manevî doğruları yaşamaya başlar. Nefs-i Mülhime, Allah’ın doğru ve yanlış yolu ayırt edebilmeyi kendisine ilham ettiği nefistir.

Nefs-i Mutmainne: Bu aşamada nefis, Allah ile bir dinginlik ve dinlenme bulur. Geri dönülmez şekilde Allah’a yönelir, ilahî sırların keşfi başlar. Bu seviyedeki bir kişi için dinin emir ve yasakları önemlidir.

Nefs-i Râziye: Bu evrede manevî gelişim biraz daha ilerlemiştir. İnsan Allah’ın merhametiyle kuşatıldığını hisseder. İnsanın beşerî sıfatları ortadan kalkar, artık manevî yolculukta zirveye doğru yaklaşır.

Necip Fazıl düşüncesinde nefis ile mücadele önemli bir yer tutar. Necip Fazıl'ın ele aldığı eserlerinde işlediği nefis, nefsin mertebelerinden* en aşağı mertebesi olan nefsi emaredir.

Necip Fazıl nefsi İlâhî nura yol vermeyen, her ferдин tepesinden geçmiş, çelikten, mahrut şeklinde kalın bir çadira benzetmektedir. Ona göre, bu nefsi incelte incelte sigara kâğıdına çeviren ve içeriye nuru sızdıran insan mutluluğa ulaşır. Necip Fazıl, burada insanı kötülüğe teşvik eden, ona egemen olmaya çalışan, onu ve davranışlarını kontrol etmeye çalışan nefsin -mademki nefis had tanımaz, doymaz, kanmaz ve razı olmaz, o halde onun- bütün istihkaklarını kesmek gerektiğini ifade eder.¹⁰⁹

O'na göre, nefsin terbiye edilmesini Allah'ın Resulü'nün cihadı ekbere benzetmesi, insan için bunun ne kadar zor olduğunu gösterir niteliktedir. Yani milyonluk orduların, milyonluk ordularla, milletlerin milletlerle boğuşması cihadı asgar(küçük cihad) iken, insanın nefsi ile savaşıması ise cihadı ekber(büyük cihad) olarak belirtilir.¹¹⁰ O'na göre inanan bir insana en büyük şan, nefisini yenmesidir.¹¹¹

Şeriate uygun olmayan ve sözde nefsin kırılmasını gaye edinen bazı mücadele ve riyazetler nefsi kırmak yerine kuvvetlendirdiği için Necip Fazıl bunları eleştirir. Balmumuna benzettiğinefsin kırbacı şeriattır. Nefis, şeriatın dayacağını sevmez. Necip Fazıl' göre, önemli olan nefsi kırmak değil eğmektir. Papazların, Budistlerin ve Hind fakirlerinin nefis eziyetinin üstün ahlâkla hiçbir alakası yoktur. Çünkü onlar nefse eziyet ederlerken aslında yine nefsi doyurur. Oysa şeriat nefis eziyetten memnun hale gelince, nefsi o memnuniyetten çıkarmak için nefse yeniden hak verilmesini öngörür.¹¹² Ve şeriatı nasıl sevmeyeyim ki, o, sadece nefsin kırbacıdır¹¹³ diyerek nefsin terbiye edilmesinde şeriatın önemini bir kere daha dile getirir.¹¹⁴

Nefs-i Marziyye: İnsan bu aşamada gerçek içsel birliği ve bütünlüğü yakalar. Nefis ile ruh birleşir ve insan maddî arzuları ile Allah arzuları arasında hiçbir ayırım yapmaz. Zahirde halk iledir, batında ise Hak iledir. İnsanî oluşumun zirvesine yönelmeye başlamıştır.

Nefs-i Kâmile: Bu aşamaya pek az insan erişebilir. Artık ben ve nefis yoktur, sadece Allah'la birlik vardır. "Ölmeden önce ölme" gerçekleşmiştir ve kişi, insan olma sürecini tamamlayarak insanîyetin zirvesine çıkmıştır. Bkz: Hasan Kayıklık, *Tasavvuf Psikolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s. 108.

¹⁰⁹ N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.74.

¹¹⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul1999, s.111; Necip Fazıl Kısakürek, *Esselam*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1983, s.119.

¹¹¹ N. F. Kısakürek, *Esselam*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1983, s.119; s.83; s.117.

¹¹² N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, s.144.

¹¹³ N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.76.

¹¹⁴ N. F. Kısakürek, *Mümin Kâfir*, s.168.

1.3.1.2. Ruh

Dinlerin ve felsefenin üzerinde en çok durduğu, ancak anlamaktan ve kavramaktan aciz kaldığı kavramlardan biri olan ruh ve onun işlevidir.¹¹⁵

Necip Fazıl, ruhun tam olarak bilinemeyeceğini, ruh hakkında çok az bir ilim verildiğini Allah'ın beyanı doğrultusunda ifade eder. Ruh, Allah'ın emrindedir, O'nun bileceği işlerdendir.¹¹⁶

Necip Fazıl ruhun, madde üstü varlığını ve bekasını "Hani bazı otlar vardır ya; ezilir, kurutulur, kaynatılır ve her haliyle hassasını muhafaza eder. Mesela ot müşhil tesirine malikse, yaşken de o, kurutulunca da, suyu içilince de, dumanı koklanınca da odur. Ruh, işte ottaki madde üstü hassa gibi bir şeydir." misali ile anlatır.¹¹⁷

Avrupalı, meşhur bir maddeci doktorun "Ömrüm boyunca binlerce kadavra üzerinde otopsi yaptım, kadvraların her noktasını kesip biçtim; fakat hiçbirinde ruh diye bir şeye rastlamadım" sözüne Necip Fazıl: Hangi yemekleri seviyorsan, onları ömrün boyunca çatal, bıçakla karıştır; bakalım bu aletlerle hiçbirinde lezzet diye bir şeye rastlayacak mısın? Sorusu ile ruhun yaratılmış atomlardan meydana gelmiş maddi âlemden değil, maddi olanın ötesinde bir latif kuvvet olduğunu ortaya koyar.¹¹⁸

Necip Fazıl'a göre ruh madde üstü, maddeye hâkim, bilinemez, kalbe taalluk etmiş latif bir kuvvettir. Ruhun başlıca vasıfları: hudutsuz aşk, hayâ, merhamet, doğruluk, ihlâs ruhun başlıca vasıfları iken; kibir, hırs, adavet, yalan, haset de nefsin vasıflarıdır.¹¹⁹

1.3.1.3. Akıl

Akıl, insanın hayatını sürdürebilmesi açısından sahip olduğu en kıymetli aletlerden biridir. Ancak onun sınırları ve fonksiyonu konusunda farklı fikirler vardır.¹²⁰

Necip Fazıl, akli fonksiyonu bakımından kuru akıl ve selim akıl olarak ikiye ayırır. Kuru aklın kendi kendini yok etmekten başka hiçbir işe yaramadığını ifade eder. Selim akıl ise, sınırını bilen ve gayesini anlamış akıldır. Necip Fazıl, kuru aklın sınırını

¹¹⁵ E. Cebecioğlu, *Necip Fazıl Kısakürek Ve Tasavvuf*, s.157.

¹¹⁶ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.121; İsrâ, 85.

¹¹⁷ N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.200-201.

¹¹⁸ N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.94.

¹¹⁹ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.131.

¹²⁰ E. Cebecioğlu, *Necip Fazıl Kısakürek Ve Tasavvuf*, s.156.

Tasavvufî düşüncede akıl tamamıyla bir kenara bırakılmamış, onun sınırlı oluşuna vurgu yapılmış, aşkın karşısındaki acziyeti tespit edilmiştir. Batılı bakış açısıyla AlexisCarrel de bu noktaya gelir ve sufilerinmarifetullah şeklinde ele aldıkları Allah'ı hakkıyla tanıma hususunda şöyle der: 'Sevmesini bilene çok yakın olan Allah, akli ile anlamak isteyene o kadar uzaktır, gizlidir. Onu anlamaktan söz ve fikir aciz kalır.' Bkz.Carrel, Alexis, *Yarınlara Doğru Dua*, çev: Refiz Özdek, Yağmur Yay., İstanbul 1977, s.193. Daha geniş bilgi için bkz. Yakıt, İsmail, *Mevlana'da Akıl Ve Aklın Kritiği*, SDÜİFD, s.3, Isparta 1996, s.1-8.

bilmesi ile selim akla ulaşılmış olduğunu ifade eder. Gazali ve Bergson'u kuru aklın sınırını çizmeleri bakımından örnek olarak verir.¹²¹

¹²¹ N. F. Kısakürek, *İman ve İslam Atlası*, Büyük Doğu Yayınları İstanbul 1985, s.302-303.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLEN VARLIK OLARAK İNSAN

Bu bölümde bilgi felsefesi perspektifinden Necip Fazıl'a göre bilginin kaynağı, bilginin imkânı problemi¹²² gibi sorunlar ele alınmıştır. Necip Fazıl'a göre bilgi mümkün müdür? O, bilgi konusunda septikler gibi şüpheci bir yaklaşıma mı sahiptir ya da dogmatikler ile aynı paralellikte midir? Necip Fazıl'a göre, bilginin kaynağı nedir? O, bilgiye ulaşmada hangi yolu izlemiştir? İnsan neyi, hangi ölçüde bilebilir? Bilginin kaynağı empiristler gibi salt deney midir? Rasyonalistler gibi salt akıl mıdır? Sezgiselciler gibi sezgi midir? Bu bölümde bu gibi sorulara cevap niteliğinde açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, Necip Fazıl'a göre, vahiy bilgisinin önemi üzerinde durulmuştur.

Düşüncelerinde İslam inancının önemli bir yere sahip olduğu Necip Fazıl'ın bu bölümde öncelikle, duyu ve deneye dayalı pozitivist görüşün temelinde yer alan akıl konusundaki görüşleri ele alınmıştır. Daha sonra ise Peygamberlik ile ilgili görüşü ortaya konmuştur. En son olarak ise, bilen bir varlık olarak insanın değerlendirilmesi yapılacaktır.

2.1. Akıl

2.1.1. Aklın Tanımı

Necip Fazıl, akıl konusuna İslami bakış açısıyla açıklama getirir. Aynı zamanda akıl konusuna, düşüncesinde ayrı bir yer verdiği tasavvuf perspektifinden de başka bir açıklama getirir.

Necip Fazıl'ın, akli fonksiyonu bakımından kuru akıl ve selim akıl olarak ikiye ayırdığından bahsetmiştik. O'nun daha çok üzerinde durduğu ise selim akıldır.

Necip Fazıl düşüncesinde; selim akla göre, şeriat mutlak ölçüdür. Ve selim akla göre şeriatı ölçüye tâbi tutmak kudreti aklın kendisinde olamaz. O'na göre, selim akıl, kendi hükmünü kendisi vermiş olarak, hakikate karşı bir iftihar etme aleti değil, hakikate tâbi olunduktan sonra hakikatin elinden bahşiş olarak alınmış bir vasıta. O'na göre, sınırsız ve esrarlı bir ruh feyziyle imana gelen, aklının dudaklarını kilitleyen, başını boynundan itibaren kesen ve topyekûn teslim olan, insana bu teslimiyetinden sonra iade edilen şey akıldır.¹²³

¹²² Bkz. Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Vadi Yayınları, Ankara 1994, s.45-51.

¹²³ N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s. 182.

Necip Fazıl'a göre akıl hakkında en güzel hükmü, tasavvuf verir. Akıl, kendisi olmadığı vakit hiçbir şey yapılamayacak olan, kendisini her şey zannettiği vakit de hemen sifira inen ve ebedî felâkete köprü dayayan, en büyük ilâhî nimetle en korkunç hüsrân vesilesi arasında, bir bakıma harikalar harikası, bir bakıma da aşağının aşağısı bir vasıtacılıktan başka bir şey değildir. Böyle bir vasıta olan akıl, ayağını iman bukağısına taktığı andan itibaren, nimet ve kurtuluş vasıtalarının sultanı olur. Bundan dolayı, anlama aleti olan akıl, yine bizzat kendisini anlamak şartıyla, anlayamadığını anlayarak selim akla yükselir. Evet, her şey, akılla anlaşılacak işidir; anlamamanın esası da anlamadığını anlamak ve Allah'ın sınırına baş eğmektir. Anlamadığını yine akıl anlayacaktır.¹²⁴

2.1.2. Aklın Sınırı

Necip Fazıl'a göre aklın bütün sınırı, bütün haklarıyla beraber İslâm'da çizilmiştir. O'na göre, İslâm'da akıl hâkimiyeti yoktur. Akıl teslimiyeti vardır. Ve akıl teslim olduktan sonra hakikate erer. Yani akıl, teslimiyette aranır. Teslim olunduktan sonra, akıl sahibine iade olunur. Necip Fazıl düşüncesinde, İslâm'da da iade edilen bu selim akıl, teslimiyetinden sonra iade edilmesi ile her şeydir. Akıl İslâm'da bu kadar vardır ve bu kadar yoktur.¹²⁵

Necip Fazıl'a göre, derin ve gerçek mü'minde akıl, aklın son haddine mahsus şartlar içindedir: Daire nasıl başladığı noktada biterse, akıl da nihayet "mutlak" dan hiçbir şey anlayamayacağını anladığı yerde nihayete erer.¹²⁶

Aklın son vazifesi, kendi hiçliğini görmek ve sınırını çizmektir. İmam-ı Gazali'nin: "Peygamberlik tavrı, aklın verasında, ötesindedir."¹²⁷ Sözü'nün etkisi Necip Fazıl'ın, gerçek ve derin mü'minde aklın usulü "Allah ve Resulüne esir olan, hakikat ve hürriyete ulaşır!" düsturunda görülür. Ona göre akıl projektörünün önünde ise peygamberler vardır. O aklın bir yol gösterici olduğunu kabul etmenin yanında aklın da önünde peygamberlerin yol göstericiliğini koyar. Akla göre hürriyet, hakikate esarettir. Hakikate esir olduktan sonradır ki, insan, gerçek ve büyük hürriyetin ne olduğunu anlar.¹²⁸

Necip Fazıl aklın sınırı noktasında Kur'ân tefsiri meselesini ele alır. Bir adam Kur'ânı tefsir etse, fakat tefsirinden evvel dese ki "Ben Kur'ân'ı ancak aklımla tefsir

¹²⁴N. F. Kısakürek, a.g.e., s. 182.

¹²⁵ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.12-13.

¹²⁶N. F. Kısakürek, a.g.e., s. 182.

¹²⁷N. F. Kısakürek, *O Ve Ben*, s.172.

¹²⁸ N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s. 182.

ederim!” ve etse; ve tefsiri İslâm’ın en makbul tefsirlerinden biri olan Beyzavî Hazretlerinin tefsirine noktası noktasına mutabık çıksa, bu adamın tefsiri makbul değildir ve bu adam küfürdedir. Necip Fazıl sadece akıl ile tefsir yapılamayacağını ifade eder. Ve aklın ancak teslim olduktan sonra gerçek hürriyet ve üstün hakikate eren vasıta olduğunu belirtir.¹²⁹

O’na göre, İslâm’da akıl, var’la yok arasında bir mevcuttur. İşte hak dininin hususîliği de budur. Olması gereken yerde var, olmaması gereken yerde yoktur. Katolik dininde, şu, bu azaları ve Fransa’nın en büyük edipleri, İslâm diniyle ilgilenen, kral, prens, tüccar, profesör, filozof, misyoner, kiliseye giderler, diz üstü çökerler; papaz gelir yanlarına, kuru bir ekmek parçası uzatır: “Bu Hazret-i İsa’nın etidir, inandın mı?” der. Muhatabı, “inandım!” diye cevap verir. Şarap uzatır, “bu da kanıdır, inandın mı?” diye sorar. Karşısındaki yine “inandım!” der. Necip Fazıl burada bir bedahatin söz konusu olduğunu ve tekliflerin de abes olduğunu belirtir. Bu adamlar, akılı baltalayıcı noktaya varmışlardır ama akılla abes, mümkünle muhal arasını ayırt edecek muvazeneyi elden kaçırmışlardır. Ve bir kere inandıkları için, her türlü saçmalığa kucak açma felâketine düşmekten kurtulamamışlardır. İman ile akıl arası muvazeneyi bozmuşlardır. Oysa Necip Fazıl’ın hak din olarak belirttiği İslâm’da akıl evvelâ Allah’a teslim, sonra kula iade edilir ve tam akılla hareket gerçekleşir.¹³⁰

Aklı temsil eden Melek, Kâinatın Efendisini SidretülMüntehâ’ya kadar taşıyabildi; ve orada ‘Bir adım daha ileriye geçemem, geçersen yanar, kül olurum!’ dedi. ‘Ya buradan ileriye nasıl geçilir?’ sualine de ‘Aşkla!’ cevabını verdi. Böylece derin ve gerçek müminde akıl, kendi nezaret sahasının son hudut taşı görünen noktadan bütün kâinata bakıcı ve ona göre hakları teslim ve kendi hakkını tahsil edici azami bir paya maliktir ve bu âzamî paydır ki, aklın bazı hususlarda asgarî derecesini kabul ettirir.¹³¹

2.1.3. Akıl – Şeriat – Tasavvuf

Necip Fazıl’a göre, şeriat, tasavvuf ve akıldan ibaret bu üç kutup arasındaki âhenge eremeyen insan, derin ve gerçek mü’minden anlaşılacak mânaya uzaktır.¹³²

O’na göre derin ve gerçek müminde tasavvuf, dinin ve kendisinin bütün ruhudur. Gerçek ve derin mümin, tasavvufu Peygamberler Peygamberinin sonsuz bir nur okyanusu halinde bâtını diye tanır. Şeriat O’nun zâhiri; akıl da, kendi

¹²⁹N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s. 14-15.

¹³⁰N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s. 14-15.

¹³¹N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s. 182.

¹³²N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s. 182.

verâsındaki Peygamberlik tavrının mutlak hakikatine esir olduktan sonra gerçek idrake eren ve artık o zâhir ve bâtın plânına uygun olmak şartıyla her türlü arayıcılık ve buluculuk işine memur olan hizmetçidir.¹³³

Yani şöyle diyebiliriz ki Necip Fazıl, tasavvufu, şeriatı ve aklı birbirinden ayrı olarak düşünmez, birbiri içine geçmiş olarak görür.

2.1.4. Aklın Görevi

Necip Fazıl, gerçek ve derin müminde aklın, şeriatetam teslimiyetten sonra onun serbest bıraktığı bütün kâinat plânında en ileri hâkimiyet ve istiklâlle eşya ve hâdiseleri köküne kadar iç yüzünü dikkatle araştırma ve insan hayatını en olgun seviyesine çıkarmak için gereken nizamı lif lif, çizgi çizgi ve nokta nokta örgülemeye memur olduğunu belirtir.¹³⁴

Bu cümleden olarak Necip Fazıl'a göre, gerçek ve derin mümin, ne ham ve kaba softa gibi akıldan korkar ve onun hakikî faaliyetine set çeker, ne de reformcular ve havaî tefsirciler gibi her şeyi akla bağlamaya kalkar; sadece sınırı dikkatle tayin eder ve akla mahsus gezinme sahalarında âzamî hak ve hürriyet payına sahip olarak hareket eder. Bu takdirde de akıl, dinin en sâdık ve faydalı bir hizmetçisi olur ve dinin emrinde dilediği hayat sistemini inşa eder. Gerçek ve derin müminin aklı işte bu akıldır. Şeriata köle, cihana sultan akıldır.¹³⁵

Aklın son vazifesi, kendi hiçliğini görmek ve sınırını çizmektir. Aklın sınırı konusunda da ifade ettiğimiz gibi, akıl, kendi ötesinde peygamber varlığını bilmek ile selim akla yükselir. İmam-ı Gazali de aynı cümleden bu görüşü ifade eder: Peygamberlik tavrı, aklın verasında, ötesindedir.¹³⁶

2.1.5. Felsefe Ve Akıl

Necip Fazıl felsefeyi aklın, kendi hükümdarlığını göstermek için kurduğu bir müessese olarak görür. Ve felsefe O'na göre doğruyu bulmanın değil de yanlış düzeltmenin müessesesidir. Felsefede her mektep, öbürünün yanlışını gösterirken doğruyu söyler. Ayrıca felsefe, hakikati hiçbir çıkış noktası olmaksızın serbest arama yoludur. Peşin hiçbir şeye inanmaz. Yahut peşin inanmak diye bir şey yoktur sisteminde "Hakikati bulacağım, ona memurum" der ve başsız, sonsuz, arar. Bir odada saklanmış bir eşya gibidir. Felsefe kâinatta saklanmış şeyi, mücerred aramanın müessesesidir. O'na göre din ise odadaki gizli şeyi peşin bildirmenin yoludur. Felsefe bulmanın değil,

¹³³N. F. Kısakürek, a.g.e., s. 182.

¹³⁴N. F. Kısakürek, a.g.e., s. 182.

¹³⁵N. F. Kısakürek, a.g.e., s. 182.

¹³⁶N. F. Kısakürek, *O Ve Ben*, s.172; N. F. Kısakürek, *Mümin Kâfir*, s.15.

boyuna aramanın yoludur. Ona göre, bu dünyaya gelen her insan hakikat arayışı içindedir. Ve yine herkes bilir ki, hakikat tektir. Bunu kesin bir şekilde biliriz. Hakikat tektir.¹³⁷

Necip Fazıl'a göre felsefe, tarafsızlıktan yola çıkıp, bulacağı veya bulamayacağı nispet ve istikametlere göre kendisine taraf arayan başıboş düşünce manzumelerinin adıdır. Hakikat, felsefe için güya varılması lazım gelen, fakat asla varılmayan, varılmayacak ve boyuna aranacak olan bir hedef, bir ilk merhaledir. İslam'da ise sadece bir ilk temel ve bir ilk ve mutlak arayış vardır. O'na göre İslam'da hakikat peşindir. Ve varlığın sırlarını aramak ondan sonra gelir.¹³⁸ Felsefe bir boşluktan çıkıp, hakikati arama fakültesidir.¹³⁹

Bundan dolayı, felsefenin dayanağı olan akıl, ne ihmal ne imhal edilebilir. Ona ancak yeteri ve değeri kadar önem vermek gerekir. Mesela akla sonsuz bir kudret izafe etmek ve akıl sayesinde “ilahi zat” ı idrak edebileceğimizi sanmak doğru değildir.¹⁴⁰

2.2. Peygamber Ve Peygamberlik

Peygamberin dindeki konumunun belirlenmesi çok önemli bir konudur. Bu noktada insanlar ifrat ve tefritten kurtulamamışlardır. Bazıları peygamberi Allah'ın elçiliği sıfatının yanı sıra adeta Allah'ın ortağı veya muhalifi veya ümmeti için Allah'la pazarlığa oturan v.s. gibi din adına yanlış bir konuma yerleştirip ifrata düşmüşlerdir. Bazıları da peygamberi ve onun dini ve ahlaki konulardaki sahih sünnetini dinden tecrit ederek, uygulamalardaki temel espri ve hikmeti kavrayamayarak onun görev alanını iyice daraltıp adeta “postacı” gibi gösterip tefritte kalmışlardır.¹⁴¹ Bu kısımda Necip Fazıl'a göre peygamberin dindeki yeri ve önemi ele alınmıştır.

Necip Fazıl'ın “Peygamber ve peygamberlik” ile ilgili yazıları ve şiirleri O'nun Abdülhakim Arvasi ile tanışmasından sonraki yıllara dayanır. Bu tanışmadan sonra Necip Fazıl, Hakikat-i Muhammedi anlayışını benimsemiştir. Çöle İnen Nur eserinde peygambere olan saygı, sevgi yoğunluğu ve onu hayal etmenin huşusu ile yazmıştır.¹⁴² Gaye insan, ufuk peygamber ibaresi, Necip Fazıl'ın peygamberi algılayışını tamamen kuşatmaktadır.

¹³⁷N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s. 14.

¹³⁸N. F. Kısakürek *Mümin Kâfir*, s.20.

¹³⁹Fatih Toktaş, *İslam Felsefesi Karşısında Necip Fazıl*, Hece Dergisi, s.31.

¹⁴⁰Nihat Keklik, *Sadrettin Konevi'nin Felsefesinde Allah, Kâinat ve İnsan*, Cigir yayınları, İstanbul 1977, s.144

¹⁴¹İsmail Yakıt, *Hız Peygamber'i Anlamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2003, s.58.

¹⁴²Cemile Süreyya, *Çöle İnen Nur: Önder Ve Peygamber*, Hece Dergisi, s.146

Necip Fazıl, Allah'ın Peygamberi, boşluğu ve yıldızları, zamanı ve mekânı, mesafeleri ve istikametleri, canlı ve cansız her şeyiyle bütün kâinatı bu en güzel eser etrafında halkalanması ve onun yüzü suyu hürmetine yaratılmış olması için yarattığına inanır. O'na göre, Peygamber, var oluşunun şerefine, Allah'ın topyekûn varlığı hediye ettiği ilk ve son varlık nurudur.¹⁴³ Necip Fazıl'a göre kâinatın, insanların yaratılmasının gayesi peygamberin varlığıdır. Allah, peygamberi âlemlere rahmet olarak yaratmıştır. Allah'ın sevgilisi ve “Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.” ilâhî hitabının muhatabıdır. Necip Fazıl gaye insan, ufuk peygamber olarak nitelendirdiği peygamberi kendisine örnek alır.

Necip Fazıl'ın eserlerinde Hz. Peygamber, Allah'ın mesajını insanlara ulaştıran ve yaşayan bir model olmaktan önce, yeryüzünün, kendisinin hatırına yaratıldığı tek varlık olarak ifade edilir.¹⁴⁴

Allah'ın Sevgilisi; insanî hakikat olarak bir çobandan farksız; Muhammedi hakikat bakımından da tek ve eşsizdir.¹⁴⁵

Necip Fazıl'ın perspektifinde peygamber, müjdecî, kurtarıcıdır. Hayatının bütün ölçüsünü peygamberin ölçüsünde temellendirir. Varlık, bilgi, ahlak gibi bütün düşünce temellerini peygamberin getirdiği ölçülerde bulur.¹⁴⁶ Peygamberin ölçülerinde, insan ve toplumun temellerinin açıklamaları eksiksiz vardır. Ona göre, Peygamberin getirdiği her vahiy, emir ve yasaklar her şekilde kabuldür.

Necip Fazıl' göre, Allah'la arasında kıl farkı kalan, fakat o kılın bir kenarıyla öbürü arasında ebediyetler esen ve bir kenardan öbürüne varmak muhal olan; ve bu muhali göstermeye gelen peygamberdir. Peygamber ufku, insanoğlunun ulaşması gereken ufuktur.¹⁴⁷ O, Allah 'ın emriyle Kâinat Efendisi, Varlığın Tacı, varlık nurunun ta kendisidir.¹⁴⁸

Allah'ın, bütün zaman ve mekânı kuşatmak üzere yarattığı Gaye - İnsan ve Ufuk - Peygamber, elbette bizzat başlangıcın, kâinat başlangıcının başıdır.¹⁴⁹

Allah yolunun bağlılarına, “Son Peygamber”in “Kılavuz”luğunda¹⁵⁰ Peygamber yoluna bağlılığını açıklar.

¹⁴³ Necip Fazıl Kısakürek, *Çöle İnen Nur*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1993, s.8.

¹⁴⁴ C. Süreyya, *Çöle İnen Nur: Önder Ve Peygamber*, Hece Dergisi, s.146.

¹⁴⁵ N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.197.

¹⁴⁶ N. F. Kısakürek *Çile*, s.79.

¹⁴⁷ N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.71.

¹⁴⁸ N. F. Kısakürek, *Çile*, s.78.

¹⁴⁹ N. F. Kısakürek, *Çöle İnen Nur*, s.18.

¹⁵⁰ N. F. Kısakürek, *Çile*, s.398.

Necip Fazıl'a göre, Allah'ın kâinatı yüzü suyu hürmetine yarattığı sevgilisinin âlemleri manto gibi bürüyen eteğine tutunmak esastır. İnsan için, O'ndan başka hiçbir tutanak, dayanak, sığınak, barınak olmamalıdır.¹⁵¹

Peygamberin sahabeleri anlamıştır ki Peygamberlik tavrı aklın ötesindedir. Ve insanda onu sezmeye memur vasıta akıl üstü bir şeydir, kalbtir; Peygamber sohbeti ise insanı kalbinden tutup yerden ayağını kesici ve tepe noktasına erdiricidir.¹⁵²

Necip Fazıl'a göre doğru yol Allah'ın kitabı ve Resul'ün sünnetidir. Doğru yolun sapık kolları ise, Peygamber ve sahabelerinden sonra, kuru akıl ve şeytani hayalin baskısıyla açılmaya başlamıştır.¹⁵³ Tek hakiki yolun dışındaki bütün sapık kollar hakikat değillerdir.

Necip Fazıl'a göre, tek başına doğru diye bir şey yoktur. Peygamberin getirdiği doğru vardır. Bu sebeple hakikatten peygambere gidilmez. Ancak peygamberi topyekûn kabullendikten sonra, ondan hakikate gelinebilir. O'na göre, hakikat sadece Allah'ın dediği ve peygambere bildirdiğidir.¹⁵⁴

İman, vahiy yoluyla bildirilen şeylerin, yani vahye dayanan bilginin veya “vahiy bilgisi”nin doğruluğunu kabul ve tasdik etmek anlamına gelmektedir.¹⁵⁵ Nitekim Necip Fazıl'da iman temeline dayanan vahiy bilgisinin doğruluğunu kabul ve tasdik eder. Din, vahiy ile Allah'ın bildirdiği mutlakdır.¹⁵⁶ Necip Fazıl'a göre, Peygamberin getirdiği her vahiy, emir ve yasaklar her şekilde kabuldür. Özetle, Necip Fazıl'a göre hakikate teslim olmuş selim aklın da var olduğu vahiy bilgisini temele alan bir bilgi anlayışı söz konusudur.

¹⁵¹ Serdar Yakar, *Necip Fazıl ve Mücadelesi*, Kahraman Maraş, 1995, Gençliğe Hitabe s.99.

¹⁵² Necip Fazıl Kısakürek, *Doğru Yolun Sapık Kolları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2002, s.8.

¹⁵³ N. F. Kısakürek, a.g.e., s.9.

¹⁵⁴ Ahmet Kabaklı, *Sultanîş Şuara*, Necip Fazıl İle yapılan sohbetlerden, s.169.

¹⁵⁵ Hanifi Özcan, *Epistemolojik Açından İman*, MÜİFVY, İstanbul 1997, s.110.

¹⁵⁶ Fatih Toktaş, *İslam Felsefesi Karşısında Necip Fazıl*, Hece Dergisi, S. 97, Ankara 2005, s.31.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNANAN VARLIK OLARAK İNSAN

3.1. Tasavvufa Yönelişi

Necip Fazıl'ın hayat tarzı ve eserlerinde tasavvufi duyuş, düşünüşünün yeri çok önemlidir. Onun tasavvufa olan ilgisi, özellikle 1934 yılında AbdülhakimArvasî ile tanışmasından sonra farklı bir boyut kazanmıştır. Tasavvuf hakkında genel malumatlar veren Sarı Abdullah Efendi'nin "*Semerâtü'l- Fuad (Gönül Verimleri)*" adlı eseri ve Nakşî tarikatının zevk ve hikmetlerini anlatan "*Divan-ı Nakşî*" adlı, sahibini bilmediği manzum bir eser okumuştur. Ve biraz da Marifetname hakkında bilgisi vardır.¹⁵⁷Necip Fazıl'ın AbdülhakimArvasi ile tanışmadan önceki tasavvuf ile alakası ancak bu kadardır.

Necip Fazıl tasavvufa yöneldiği andaki çilesini, düşünce bunalımını İmam-ı Gazali ve Pascal'ın fikir çilesine benzeterek¹⁵⁸ anlatır. Eşya ve hâdiselerin aslını, özünü, cevherini araştırırken mutlak hakikate ulaşır. O'nun için bu çilede en büyük kazanç ise öz ağzımdan kafatasımı kusarcasına söylemiyle ifade ettiği Allah'ı kazanmasıdır.

3.2. Tasavvufun Tanımı

Necip Fazıl, evvela dipsiz bir denize dalar gibi atılırken, büyüklerin tarifleri üzerinden tasavvufu açıklamaya başlar:

"Cüneyd-i Bağdadi: "Tasavvuf, Allah'ın seni sende öldürmesi ve kendisiyle diriltmesi...", "Gayr ile alâkasız olarak Allah ile olmak...", "Toplanarak zikir, duyarak vecd, uyararak amel..." Bunun aslı şöyle: "İçtima ile zikir, istima ile vecd, ittiba ile amel..", "Şeriatın yasak ettiği şeyler ve kötü ahlâka karşı devamlı mücade"...

Muhammed bin Aliyyül-kassab: "Keremli zamanda, keremli kavm içinde, keremli insanda, keremli ahlâk..." Bu ahlâk herkesin çok iyi bildiğini sandığı umumî ve orta malı ahlâk değil... Ahlâkın ahlâkı...

Ebu Muhammed Cerirî: "Bütün halinde iyi ahlâka girip kötüsünden çıkmak...", "Hallerin murakabesi ve edebî muhafazası..." Buradaki edep de derinliğine sonsuz derecede ince bir mefhum... Bilinen basit edeplerden değil... Yeri gelecek...

Mâruf-u Kerhî: "Hakikati yerinden almak ve halktan elini çekmek."

¹⁵⁷N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.99.

¹⁵⁸N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s105.

Şiblî: “Kesiksiz Allah ile olmak...”, “Halktan kesilip Hakka bağlanmak.”, “Yakıcı şimşek...” Bu bir tarif mi? Tariflerin tarifi... Bu üzerine dağlar yıkılan bir insanın doğrudan doğruya uğradığı hal olarak belki tariflerin en güzeli... Yakıcı şimşek... “

Ebu Ali Ruzibârî: “Uzaklığın kederinden sonra yakınlığın safası...”

Ebu Tûrab: “Hiçbir şeyde kedere düşmemek ve her şeyde safa bulmak...”

Salokî: “Şer’î yasaklar dışında kaçınmayı ve karşı durmayı bırakmak. İraz ve itirazı terk etmek...”¹⁵⁹

Tasavvufu bir de mürşidim ve kurtarıcım diye nitelendirdiği Abdülhakîm Arvasî Hazretleri’nin tanımı ile devam ettirir: “*Tasavvuf, beşerî sıfatlardan çıkıp melekî sıfatlar ve ilahî ahlâk ile vasıflanmaya mahsus bir hal...*”¹⁶⁰ Tasavvufun farklı noktalarını öne çıkaran ve değişik yönlerine dikkat çeken çok farklı tanımlar olduğunu görülür. Necip Fazıl’a göre ise tasavvuf, insanın iç memuriyeti, oluş gayesi ve nihaî oluşudur.¹⁶¹

Tasavvufun birçok tarifinin olduğunu söyleyen Necip Fazıl, “tasavvuf dine sonradan eklemidir!” diyenlere cevap niteliğinde; Tasavvuf, O’nun ruh emanetidir! Tasavvuf, O’nun batınıdır! Tasavvuf O’nun özüdür! O, kâinatın varlık sebebi, Allah’ın Sevgilisi ve insan ehramının son noktasıdır! O budur!¹⁶² Sözleri ile tasavvuf anlayışının peygamber eksenli olarak açıklamasını yapar.

Allah’ın Resulü milyonluk orduların, milyonluk ordularla, milletlerin milletlerle boğuşmasına cihadı asgar(küçük cihad), tek insanın kendi nefsiyle boğuşmasına cihadı ekber demiştir. Bu da bütünüyle tasavvuftur.¹⁶³ Necip Fazıl, nefis ile mücadeleyi bütünüyle tasavvuf olarak nitelendirmiştir. Necip Fazıl, Adem Peygamberden itibaren bütün nebiler ve resullerin iç halinin tasavvuf olduğunu söyler. Tasavvufta gayenin aslı sahibi Muhammedî hakikatin mazharıdır. Öbür nebilerin hali de bu ferdî ve Muhammedî hakikat üzeredir. Akla göre nisbeti malûm fakat himmeti tabi yine aklın fevkindedir.¹⁶⁴

Abdülhakîm Arvasî’ninsiz tasavvuftan bir şeyler biliyor musunuz? Okuduğunuz kitap oldu mu? Sorusuyla karşılaşan Necip Fazıl okuduğu kitaplardan bahsettikten sonra Abdülhakîm Arvasî’nin, ateşten harflerle beynimi dağlayarak söyledikleri ilk fikir dediği sözleri: Bu iş kitapla olmaz. Akılla da varılmaz. Hiç yemeğin lezzeti çatal bıçakla aranıp

¹⁵⁹N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, 101.

¹⁶⁰N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.103.

¹⁶¹N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.105.

¹⁶²N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.105.

¹⁶³N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.111.

¹⁶⁴N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.106.

bulunabilir mi?¹⁶⁵ Tasavvufa akılla varılamayacağını Necip Fazıl, Üstadının beynimi dağılayan ilk fikir ifadesiyle dile getirir. Başka açıdan da tasavvuf güzel ahlâktan ibarettir!¹⁶⁶

3.3. Şeriat – Tasavvuf İlişkisi

Necip Fazıl, tasavvufun İslâmî ruh ikliminin, su gibi, güneş gibi, ağaç gibi, ana unsuru olduğunu ifade eder ve tasavvuf mevzuunda dıştan ve satıh üstü olmak üzere beş türlü anlayış ve görüş tespiti yapar:

Necip Fazıl, birinci görüşü şöyle açıklar: Bu işe akıl ermez bir keyfiyet, evliyalık diye bakanların basit anlayışıdır. Bu anlayış bir fevkalâdelik tespitinden ileriye geçemez ve hiçbir tarif ve izaha yaklaşamaz. Giderler; türbe kapılarına ve mezar parmaklıklarına çaput bağlarlar. Evliya bildikleri şahısların da önünde diz çökerler ve başka bir şey bilmezler. Hâlbuki bu hareketlerin çoğu şeriat ölçüsüyle yasaktır.

İkinci görüş ise İslâm’da yarı aydınların anlayışı olarak görür. Bu zümre “Ledün İlmi– iç âlem bilgisi, İlâhi marifet” olarak değerlendirir. Necip Fazıl ise bu kelimelerin sadece içinden incisi düşmüş istiridye kabukları gibi kelimelerden ibaret, çilesi çekilmemiş istilahlardan olduğunu dile getirir.

Üçüncü görüş ise İslâmî ruha yanaşmayanların tavrıdır. Bunlar tasavvufun dine sonradan ekleme bir müessise olduğu ve akıllarınca şeriatın haşin ölçülerini yumuşatmak ve tatlandırmak için getirildiği iddiasındadırlar.

Dördüncü görüş ise, Batı kültürüne birazcık ulaşmış nasipsiz tiplere göre, tasavvufun, İskenderiye mektebi (Neo – plâtonizm)den devşirme olduğu ve yine, kuru gördükleri İslâmiyet’e renk ve hava getirmek için benimsendiği görüşüdür.

Beşinci görüş ise, din içinden tasavvufu red davranışıdır. İslâmiyet ve şeriatı güya müdafaa etmektir amaçları! Tamamıyla şeytanî bir teselli içinde, tasavvufu şeriat dışı, hatta şeriata aykırı kabul eden bunlar, İbn-i Teymiyye çırakları olarak tasavvufu anlamakta en nasipsiz zihin ve ruh haletini belirtirler. Tasavvufu kanun ve ölçü dışı bir bidat, yani uydurma yenilik sayarlar.¹⁶⁷

Necip Fazıl bir örnek ile tasavvuf – şeriat arasındaki ilişkiyi net şekilde açıklar:

*“Korkunç bir hayal kuvveti olan bir ressamın çizdiği bir dağ resmi düşünün!
Billûrdan bir dağ... Kat kat göğe doğru yükselmiş bu dağın etrafında namütenahiye çıkan bir yol... Yol asfalttır. Yanında incecik bir çimen pist onu takip eder. Asfaltın bir*

¹⁶⁵N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.99.

¹⁶⁶A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.85.

¹⁶⁷N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.10.

yerde durur gibi olduğunu görürüz. Ondan sonra çimen pist devam eder. Dağın tepesinde muhteşem bir saray... İçinde göze görünmez mahlûkların meclis kurduğu bir saray... Bu sarayın kapısına yalnız çimen pist varıyor. Tasavvufu böyle hayal edebiliriz. Şu var ki, bu çimen pist, geldiği asfaltın, yani ana caddenin bir kopuntusu değildir ve doğrudan doğruya ondan gelmektedir. Ondan, yani şeriatın... Bu çimen pist, başından beri ana caddeyi takip ederek gider. Ondan sonra, Şeriatın götürdüğü hiçbir noktada ondan ayrılmaksızın devam eder. Bu çimen yol nereye gider, nasıl gider, hangi gayeye erer; işte davaların davası!..Her şeyden evvel şeriat ve tasavvufu böyle anlamak lâzımdır. Şeriat o füze rampasıdır ki, o rampa marifetiyle ve onun âletleriyle fezaya fırlatılmadan sonsuzluğa ermenin çaresi mevcut değildir.”¹⁶⁸

Tasavvuf, semavi şeriatlerin hakikatleriyle vasıflanmaktan doğmuştur. Şeriatlardan murad, semavi kitaplar ve ilâhî emir ve yasaklardır ki, tasavvuf, her zaman, itikat mevzuu hususları sabit olan bu şeriatların değişip yenilenmesiyle yenilenen amelî hususlarının da tatbikini ve kolaylıkla yerine gelmesini sağlayıcı bir vasıftan ve vesileden ibarettir.¹⁶⁹

Şeriat umumîdir, tasavvuf hususidir. Necip Fazıl “Şeriat tasavvufa uyar, onu uygun bulur” söylemini yanlış bulur. Onun zahiri onun batınına ne kadar uyarsa tasavvuf da şeriata o kadar uyar. Ben elbiseme ne kadar uyarsam, o da bana o kadar uyar. Ve bunlar, kıl kadar birbirlerinden çözülmez.¹⁷⁰

Necip Fazıl’a göre dinin insanlığa mahsus esası mutlak olarak şeriattır! O şeriatın da mahrem özü tasavvuftur. O’na göre bunlar birbirinden ayrılmazdır. Fakat O’na göre tasavvufu şeriatın çıkarıp bir nevi eğlence vasıtası, bir his manzumesi kabul eder gibi ondan ayırırçasına “dinin esasıdır!” demek cinayettir.¹⁷¹

Necip Fazıl, Gazali Hazretlerinin düşüncelerini kendi düşüncelerine dayanak yaparak Gazali Hazretlerinden aktarır: Şeriata, emirde olmayan şeyleri ekleyerek yardım ettiğini sananlar vardır ki, işleri, şeriata yardım değil; onu bozmaktır. Şeriat, Allah emirlerinin manzumesi olarak kâmilidir. Kâmil ise, biliyoruz ki, ziyadesi; eksigi olmayandır.¹⁷²

Şeriat – tasavvuf arasındaki ilişkiyi özetler nitelikte Necip Fazıl şöyle bir değerlendirme yapar:

¹⁶⁸N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.11.

¹⁶⁹A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.18.

¹⁷⁰N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.107.

¹⁷¹N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.107.

¹⁷²N. F. Kısakürek, *O ve Ben*, s.204.

“Tasavvufu tek başına dinin esasını kabul edenler, tasavvufu dinin temeli bilenler, şeriatı reddedenlerdir. Küfürdür nasıpları bu adamların... Bu adamların yaptıkları hokkabazlıktır zaten... Sahte velilerin çoğu bunlardandır. Şeriatın tezviç etmediği, kabul etmediği hiçbir kıymet makbul değil; ve ölçülendirmediği, kucaklamadığı hiçbir hakikat mevcut değildir. Tasavvufa dinin esasını diyenler şeriate karşı gizlice omuz çevirenlerdir ki, en büyük yanılma içindedirler. Fakat ‘Şeriat öz tebliğleriyle esastır, tasavvuf hiçbir şey değildir!’ demek de Şeriatın, ruhunu görmemek ve satıhta kalmak gibi bir hataya gider. Bakın, ne kadar ince!..İslâm incelik işidir. Ruh ile beden arasındaki münasebeti sezenler, şeriat ve tasavvuf arası taalluku kestirirler... Şu halde tasavvufa dinin esasını olmak bakımından esasın ruhu diyebiliriz. Dinin esasını, ancak Resulün tebliğ ettiği dir. Ve Şeriatır. Onun içi, mahremi, ruhu, özü tasavvuf... Tebliğ mevzuu olmayan, yani bütün beşeriyete mecburî rejim ifade etmeyen hususî eriş noktası ise tasavvuftur. Dinin esasına bağlı tamamlayıcı nokta... İşte bu şekilde, tasavvuf, ne bakımdan dinin esasını, ne bakımdan değil, izah etmiş oluyoruz.”¹⁷³

3.4. Tasavvufun Gayesi

Necip Fazıl’ın sadeleştirdiği, kurtarıcı diye nitelendirdiği Abdülhakim Arvasi’nin Tasavvuf Bahçeleri eserinde tasavvufun gayesini, kötü ahlâk ve maddî-manevî düşük vasıflardan arınmak; iyi ahlâk ve üstün vasıflarla donanmak şeklinde ifade eder. Şöyle ki: “Ben üstün ahlâk değerlerini tamamlamak için gönderildim” mealindeki hadisin işaretlerinden, en üstün peygamberin gönderilişindeki ve peygamberliğindeki gayenin, yüksek ahlâkı tamamlamak olduğu anlaşılmış oluyor. Bu yola bağlı olan taifenin de maksatlarının en yükseği ve isteklerinin gaye noktası, her şeyde Peygamber’e tam anlamıyla uymadır. Zahirde ve batında mahlûkatın en faziletlisi olan Allah Resulüne hakikatiyle vâris olmaktır. Demek ki, tasavvufun ve dolayısıyla velâyetin de gayesi bu olmak lâzım gelir.¹⁷⁴

İlâhî zikir, Allah’ın emrinden olup insana nefyedilmiş bulunan ruha kuvvet verir ki, böylece ruh, teşekkülüne aldığı beşerî alışkanlıkları terk etmek suretiyle, unsurların, yani kesafetin gereği olan katılık ve şiddet, zayıf düşer; böylece de ulvî hakikat galip gelir.¹⁷⁵

Necip Fazıl, İbn-i Hacer Heytemî’nin Zevacir’inden şöyle aktarır: “Bazıları güzel ahlâkın alâmetlerini şu şekilde belirttiler: Hayâsı çok, ezası az; iyiliği çok, kelâmı az;

¹⁷³N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.12.

¹⁷⁴A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.19.

¹⁷⁵A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.19.

*ameli çok, boş işi az; sözü doğru hatası az olmak; yine iyi, sabırlı, vakur, şefkatli olmak ve alaycı, söğücü, lâf taşıyıcı, gıybet edici, aceleci, kinci, cimri ve haset edici olmamak; güler yüzlü ve hassas olmak, Allah için sevmek ve Allah için öfke duymak, Allah yolunda her şeye rıza göstermek ve yerinde kızgın olmak... İşte bunlar, güzel ahlâktandır. Kötü ve yerilmiş hasletler cümlesinden olan hırs, haset, kibir, ucup-gurur, gizli düşmanlık, kin, buğz, adavet, haklı işlerde ölçüsüz ve gereğinden fazla inat, husumeti riyakârlık, çekişme, sinsilik, gevezelik, sövmek, emanete hıyanet etmek, zem ve gıybet etmek, lüzumundan fazla medh etmek, kişiyi yüze karşı övmek, faydasız sualin lüzumsuz cevabını vermek... İşte bu kötü vasıflar da süflî hakikatin galip olmasıyla insanda ortaya çıkarlar. Övülmüş iyi hasletlerin kazanılmasını ve kınanmış kötü huy ve davranışların yok edilmesini, bilhassa, tasavvuf yoluna girmekle daha rahat, daha kolay ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmek mümkündür”.*¹⁷⁶

Tasavvufun gayesindeki bir önemli nokta da özet olarak övülmüş iyi hasletlerin kazanılmasını ve kınanmış kötü huy ve davranışların yok edilmesini, bilhassa, tasavvuf yoluna girmekle daha rahat ve kolay olacağı ifade ediliyor.

Ayrıca Necip Fazıl asıl olanın maddenin ihmali ile değil, nefsi ruha kalb etmek ile olduğunu ifade eder. Nefs dediğim o sırtlanı, o müstakil vakıayı ruha inkılâp ettirmektir, öldürmek değildir.¹⁷⁷

Netice olarak; tasavvufun gayesi, en üstün Peygamber’in ahlâkını kazanmak ve İlâhî Ahlâk ile sıfatlanmak ve Şer’î amelleri kolaylık ve rahatlıkla ifa etmektir.¹⁷⁸

3.5. Tasavvufun Konusu

İslâmi ilimler zahirî ve bâtinî olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Zahirî ilimler Hz. Peygamber’den bize kadar nakil yoluyla gelen ilimlerdir. Şeriât ve tabiât ilimleri bunlardandır. Bâtinî ilimler ise zevken bilinen ilimlerdir. Yani kişinin imân, İslâm ve ihsânı zevkî olarak bilmesidir.¹⁷⁹

Zâhir ilmi, çerçevesi, Kitap, Sünnet, Tefsir, haberler ve bunların dalları olan itikâdî ve fikhî ilimlerdir. Madenler ilmi, yer tabakalarını araştıran ilim, nebatat ve hayvanat ilmi, sulara dair ve azanın faydalarına dair ilim, teşrih ilmi, tıp ilmi, hesap ilmi, hendese ilmi, riyaziye ilmi ve diğer ilim kısımları zahir ilimlerinden olan hikmetli ilimlerdir.¹⁸⁰

¹⁷⁶A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.19.

¹⁷⁷N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.127.

¹⁷⁸A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.19.

¹⁷⁹Mahir İz, *Tasavvuf*, Rahle yayınları, İstanbul 1969, s.72.

¹⁸⁰A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.23.

Batın ilmine gelince; o, öyle bir manalar âleminin marifetleridir ki, hiç bir vasıta olmaksızın gayb âleminden, “En yüksek makam”da, mahlûkatın en bilgini olan Peygamberler Peygamberi’nin yüksek ruhlarına ilâhî bir lütuf olarak sunulmuştur.”(*Allah kuluna vahyetti, vahyettiğini..*” mealindeki İlâhî ifadeden apaçık ortaya çıktığı gibi, Resuller Resulünün bilgisi, mahlûkattan gizli olan yüce bir batın irfanıdır. Nübüvvet ve velâyet meşrebinin o dopdolu olan irfan kadehinden, İlâhî yakınlık talibi olanların, vuslat aşkıdan yanmış yüreklerine bir yudumcuk dökülmüştür. Malûm, yani mevzu, ne kadar şerefli ve yüksekse, ilim de o kadar yüksektir. Bunun içindir ki, batın âlimlerinin nasibi ve mevzuu olan ve Allah’ın Zât’ından ibaret bulunan tasavvuf ilmi, zahir âlimlerinin nasibi olan aklî ve naklî diğer fenlerden daha şerefli ve daha üstündür.¹⁸¹

Tasavvufun konusu, keşf ve müşahede yoluyla; belki, vecd ve vicdan yoluyla; Zât, İlâhî Sıfatlar, oluşlar, tecelliler; Allah’ın isim ve fiilleridir.¹⁸² Tasavvuf bâtinî ilimlerdenidir.

Necip Fazıl’ın Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu eserinde, tasavvuf bir cephesiyle ilimdir. Mevzu bakımından zahirî ilimlere nispeti bütün zahirî ilimleri koyabilirsiniz içine denizin damlaya nispeti gibidir.”¹⁸³ İfadesi AbdülhakimArvasi’nin “Tasavvuf ilmi, aklî ve naklî diğer fenlerden daha şerefli ve daha üstündür” ifadesinde görülür.

¹⁸¹A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.23.

¹⁸²A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.23.

¹⁸³N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.114.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN VARLIK OLARAK İNSAN

4.1. Ahlâkın Tanımı

Necip Fazıl'a göre ahlâk insanın fikirle gördüğüne karşı hisle takındığı değerlendirme edasıdır. Fikir, “niçin?”i, ahlâk da “nasıl?”ı cevaplandırır. O'na göre ahlâk, hakikatin “niçin?”leri önünde, ruhun tavır ve hareketleri bakımından “nasıl?”larıdır. Hakikat karşısında ruhun bürüneceği tavır ve eda melekesi olan ahlâk, ruhun başlıca sıfatı ve hâdiselerin ruhta kıymet hükmüdür.¹⁸⁴ Ona göre içimiz de ve dışımızda olan her şeyin ulvî ölçüsü ahlâka fikir öncülük ettiği kadardır, fikre de ahlâk yol gösterir. Fikrîn gösterdiği sebepten ahlâk doğduğu gibi, ahlâkın doğuşundan fikir sebep kazanır. Öyle ki Necip Fazıl ikisini de, iç içe, birbirini muhit(kuşatıcı) ve birbiriyle muhat (kuşatılmış)olarak saymaktadır. Adeta fikrîn “niçin?”lerini, ahlâkın“nasıl?”ları içinde buluyoruz.¹⁸⁵

Ruh bütün melekeleriyle el ele, bir anda buluyor, ruh bulduktan sonra fikir öne geçiyor, peşinden ahlâk zuhura geliyor; hakikatteyse hangisinin ve neyin önde olduğu belirsiz kalıyor. Amma ki, fikrîn kuşattığı yerde bir ahlâk kümelenmesi, ahlâkın kuşattığı yerde de bir fikir bulunması zarurîdir ve hacimle renk gibi bir kaynaşmadır. Ahlâk içinde fikir, mana, sır, hikmet, her şeyi istihlâk eden ve kendisinden zuhura geldiği ruhu zuhur ettiren üstün duyuş ve anlayıştır. O ahlâk, anlayıştan doğar ve anlayışı tamamlar ifadesi ile Allah Resulü'nün “Ben ahlâki yücelikleri tamamlamak için gönderildim!” ve “Müminlerin en faziletlisi, ahlâkı en güzel olandır.” Sözlerindeki bu incelikler içinde ahlâkı anlamaya çalışmak lâzım der. Necip Fazıl'a göre ahlâk O'nun ahlâkı; en üstün mücerredi ve en parlak müşahhasıyla O'nun ahlâkıdır. Başka hiçbir vasıf O'na yetişemez. Ve nihayet ahlâkın nihaî ideali bir din emriyle çerçevesi: “Allah'ın ahlâkıyla ahlaklınız!” şeklinde çizilmiştir.¹⁸⁶

Necip Fazıl, ahlâk fikrin kendisidir ifadesine fikir hem neticesidir hem de kendisi eklemesini yapar. Onun için, Allah Resulünün “Ben ahlâkî keremleri tamamlamak için geldim, gönderildim” sözündeki derinlik buradan geliyor.¹⁸⁷

Necip Fazıl ilâhi marifet davasının ana dayanağı olarak gördüğü ahlâkı¹⁸⁸ Avrupalıya göre de açıklar. Ahlâk her dünya görüşünün, her telâkkinin kendi ruhuna

¹⁸⁴N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.113.

¹⁸⁵N. F. Kısakürek, *a. g. e.*, s.113.

¹⁸⁶N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.113. ; NFK, *Çöle İnen Nur*, s.394.

¹⁸⁷N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.137.

irca etmeye mecbur olduğu tavidir. Her düşüncenin ruhî tavrına ahlâk denir. Avrupalıya göre “Ebedî hayata inanmakla inanmamak arasında iki ayrı ahlâk sistemi zarurî olarak mevcuttur.”Hiçbiri ahlâkı şu veya bu manada reddetmez, ahlâkın çeşidini, ruhunu, zatını, başka şekillere koyar. Meselâ komünist ahlâkı inkâr etmez, madde ahlâkını kabul eder, ruhçu, ruha ait ahlâkı benimser.¹⁸⁹

Necip Fazıl’a göre iyilik ve kötülük telakkilerinin bütün dinlerde, bütün cemiyetlerde, bütün felsefe ve fikir sistemlerinde müşterek noktaları bulunabilir. Böyle olmakla ahlâk genel geçer bir kabul, soyut ve umumi bir ölçü haline gelmez. Eski ve yeni her metafizik varışın ve her telakki tarzının kendisine göre bir ahlâka çıkması borçtur.¹⁹⁰ Bu sistemlerden her biri de onu anlama tarzına nazaran değişik veya reddetme tarzına nazaran birbirinden farklı olacaktır. O’na göre gelmiş ve gelecek ne kadar dünya ve insan görüşü varsa hepsinin birer ahlâk telakkisi vardır ve var olacaktır.¹⁹¹

Ahlâkın ne olduğunu ifadeden sonra Necip Fazıl Kısakürek’in sadeleştirdiği AbdülhakimArvasi’nin Tasavvuf Bahçeleri eserinde tanımlanan güzel ahlâk tanımını da vermek yerinde olacaktır. Ahlâk-ı hasene, büyük Peygamber ahlâkına varis olmak demektir. O peygamber ki; “müminlerin en üstünü kimdir?” diye sorulduğunda: “Ahlâkça onların en güzel olanıdır!” buyurmuş ve bu inciler saçan mübarek sözleriyle, güzel ahlâk sahiplerinin, diğerleri üzerindeki üstünlük ve meziyetlerini ifade etmiştir. Güzel ahlâk, kulluk menkıbelerinin en faziletlisidir ki, insanın cevherini meydana çıkarır.¹⁹²

4.2. Ahlâkın Kaynağı

Necip Fazıl’a göre ahlâkın iki kaynağı vardır: Bunlar, dinler ve din yerinde felsefî mezheplerdir. Yani kâinatın irca edilebileceği vâhid etrafında, hakikisi ve sahtesiyle iman manzumeleri. Necip Fazıl kendilerini din yerinde gören felsefî mezhepleri de din kadrosuna alarak, ahlâkın kaynağını “din” çatısı altında toplar. Bu cümleden olarak Necip Fazıl, ahlâkın kaynağını ana esasta din olarak açıklamaktadır. Ona göre metafizik örgüsüne sahip olmayan hiçbir fikir sistemi üzerinde, hiçbir ahlâk telâkkisi bina edilemez. Böyledir ve hakikî dinler de, işte bu eksiksiz ve gerçek iman manzumelerinden başka bir şey değildir. Ona göre dinler gerçek iman ile ahlâk anlayışı

¹⁸⁸N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.138.

¹⁸⁹N. F. Kısakürek, *a.g.e.*,s.137.

¹⁹⁰Necip Fazıl Kısakürek, *Ahlâkımız*, Ağaç Dergisi, S.12.

¹⁹¹N. F. Kısakürek, *Ahlâkımız*, Ağaç Dergisi, S.12.

¹⁹²A.Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.85.

ortaya koyar. Metafizik örgüsüne sahip herhangi bir felsefî mezhep bile, aynı bütünlükle ahlâk telakkisini manzumeleştirmedikçe yarım"dır. Tamamlansa da dinlere nisbetle daima eksik kalacaktır. Felsefî mezheplerin, ahlâk anlayışlarını ortaya koymaları Batı ve dünya irfanında su götürmez bir mükellefiyettir. Bu sebeptendir ki fikir anlayışına ahlak anlayışını da bina edemeyen filozofa "yarım mütefekkir" diyorlar. Necip Fazıl bu görüşlerini özetler nitelikte, 'İster batıl ister hak, üzerinde çekişmek için insanlara ahlâk görüşünü göstermek her sistemin borcudur.' İfadeleriyle ahlâkın önemini vurgular.

Necip Fazıl *"Bizim, olmuş ve olabilecek ahlâk kaynağımız adıyla ve sanıyla İslâm ahlâkıdır. Bunu anlayamadık; anlaşılacak olan buydu; anlaşılacak olan budur! Bir zamanlar ne olduksa bu ahlâkın yüzü suyu hürmetine olduk; ve ne olmadıksa, bu ahlâkı gölgelendirmek ve sonra büsbütün karanlığa gömmek yüzünden olmadık. Bunu bilemedik; bilinecek olan buydu; bilinecek olan budur!"*¹⁹³ ifadeleri ile ahlâkın kaynağı olan İslam dinine bağlılığın önemi üzerine vurgu yapıyor.

4.3. Ahlâkın Önemi

Necip Fazıl bütün dünyaya bütün tarih boyunca hâkim batıl veya hak ahlâk anlayışlarının, hakikî din ahlâklarından başka bir şey olamadığını ifade eder. Bugünkü Garp ahlâkının temeli, daima Hıristiyanlıktır. Bizim ahlâkımız ise, baştanbaşa müstesna bir ahlâk manzumesinden ibaret Müslümanlık ahlâkıdır.¹⁹⁴ Necip Fazıl *"Davaları, ilmi, edebî, felsefî, hukukî, siyasî, beledî, sıhhî, malî, iktisadî, ferdî, içtimaî, millî, askerî kaç şubeye dağıtırsanız dağıtın; bizim, her şubeyi ayrı ayrı kucaklayan her şubenin ayrı ayrı temelini kuran biricik davamız ahlâktır. Aslî olarak başka meselemiz namevcut..."*¹⁹⁵ İfadesi ile ahlâkı her şeyin temelini koyan bir ahlâk anlayışı ve ahlâkın önemini ifade sadedinde değerlendirmesi görülür.

*"Aklın eşya ve hâdiselere tahakküm hakkıyla ruhun iman ve ahlâk boyunduruğu içine girmek ihtiyacını, birinde dış örneği içimize, öbüründe iç örneği dışımıza tatbik ederek kaynaştıracaktık. Bunu bulamadık; bulunacak olan buydu; bulunacak olan budur! Tek cümleyle her şey, evet, tek zerresi feda edilemez bir bütün halinde İslâm'a nüfuz etmekte. Edemedik, nüfuz edilecek olan buydu, nüfuz edilecek olan budur!"*¹⁹⁶

Necip Fazıl akıl ile ruhun kaynaşarak bir bütün halinde hareket etmelerinin önemine vurgu yaparak bunun kaynağında İslam dininin olduğunu ifade etmektedir.

¹⁹³N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.97.

¹⁹⁴N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.93.

¹⁹⁵N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.93; N. F. Kısakürek, *TKD*, Toker Yayınları, İstanbul 1968, s.48.

¹⁹⁶N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.97.

“Ruh ve ahlâk, herhangi bir fayda mevzuunda, insan iradesini hayra yöneltecek ruh ve ahlâk davası bütünleşmeden, herhangi bir İdarî, içtimaî, iktisadî, sınaî, ilmî, siyasî, edebî, beledî, sıhhî ve daha bilmem kaç türlü davayı mevzî çerçevelerde hal ve fasletmeğe kalkmak; biraz evvel işaret ettiğim gibi vebalı bir hastanın dudağındaki çatlaklara (pomat) sürmekten farksız olur.”¹⁹⁷

Bizim, olmuş ve olabilecek ahlâk kaynağımızın adıyla ve sanıyla İslâm ahlâkı olduğunu ifade eden Necip Fazıl üstün insanı ahlâkı bütün insan olarak görür.¹⁹⁸ Allah ne yüze, ne mal dolu ele bakar; ihlâs ile yoğrulmuş kalbe, amele bakar.¹⁹⁹ İfadeleri de insanı değer bakımından ahlâki temellere bağlı olarak değerlendirir.

4.4. Ruhun Ve Nefsin Ahlâki Vasıfları

Necip Fazıl, İslâm ahlâkının bin bir sütun üzerinde duran ahlâk çatısının dört ana direğini, ihlâs (samimîlik),aşk, fedakârlık ve merhamet olarak gösterir. İslâm, iyi ahlâki ruhta, kötü ahlâki da nefstemihraklandırır ve bu dört esas, ruhu pırıldatmak ve nefsi dizginlemekte en tesirlileridir.²⁰⁰ Necip Fazıl’a göre kibir, hırs, adavet, yalan, haset ise nefsin vasıflarıdır ve daha nice vasfi vardır.²⁰¹

4.4.1. Ruhun Ahlâki Vasıfları

4.4.1.1. İhlâs

İhlâs; samimîlik, olduğu gibiliktir, nefis hislerinin maskesini düşüren ve hakkı karşılamanın temel şartını veren hakikat ateşidir. Onun bulunduğu yerde riya, yalan, dolan, sahtecilik yoktur ve ihlâs, nefsin hapsedtiği ruhu meydana çıkaran ve onun yerine nefis hapseden biricik zabıtaadır. İhlâs baştanbaşa hakikat, iman ve ahlâkın arsasıdır; doğrunun, gerçeğin zarfı, kabuğudur.²⁰²

Necip Fazıl, Allah’ın bütün isteklere karşılığını vereceğini ama istemenin sadece dudaktan dökülen kelimeler şeklinde bir isteme değil de ihlâs ile istemek olduğunu belirtir. O, İmam Rabbani Hazretlerinin “Allah, vermeyeceğini istetmez.” Sözüdeki istemenin ihlâs ile istemek olduğuna vurgu yapar.²⁰³

¹⁹⁷N. F. Kısakürek, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, s. 48.

¹⁹⁸N. F. Kısakürek, *Esselam*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1983, s.116.

¹⁹⁹N. F. Kısakürek, *Esselam*,s.116.

²⁰⁰N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.113.

²⁰¹N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.131.

²⁰²N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü* s.113.

²⁰³N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.67.

4.4.1.2. Aşk

Aşk; ruhun ahlâkıdır. O, yalnız çırpınan, her an çırpınan bir pervane gibi İlâhî aşkın feveranı içindedir. Her an ona taliptir, her an ona uçmak ister. Hiçbir an kuvveti kesilmez. Ve daima nefs bacağından yakalar.²⁰⁴

Aşk; varlığın mayası, hayatın desteği tek hikmettir. Aşkın aslî hedefi Allah'tır. Ona göre aşk olmasaydı varlık olmazdı; ne kuşlar öter, ne de sular fisıldaydı. Allah'ın, en büyük Resulüne yakıştırdığı vasıf, Sevgilisi olmaktır.²⁰⁵

*Çocuğa ana karnında ruh üfleyen, tohumu hararet içinde çatlatan, ampulü nurla dolduran, Çin Seddini yükselten, Süleymaniye kubbesini dokuyan ve öksürüklü mantık hesaplarını paçavraya çeviren aşk, insan hilkatindeki "ol!" hamlesinin birinci sırrıdır.*²⁰⁶ Necip Fazıl'ın bu sözleri 'Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım' hitabına mazhar olan Peygambere duyulan aşk ile Allah'ın âlemi yaratmasını gösterir niteliktedir.

Aşk öyle bir şeydir ki; Sidre-tül-Müntehâ'ya kadar dayanıp oradan ileriye geçemeyen, geçerse kanadlarının yanacağını bildiren Melek, peygambere buradan ileriye ancak aşk ile geçilebileceğini söyler.²⁰⁷

Kederin hakikati Allah'tan uzaklık, safanın hakikati Allah'a yakınlık, varlığın hakikati Allah'ta yok olmak, aşkın da hakikati Allah'ı sevmektir.²⁰⁸

Necip Fazıl'a göre, gerçek âşık ne cehennem korkusuyla titrer, ne cennet iştiağıyla yırtınır. O yalnız Allah'ın likasına ve rızasına bakar.²⁰⁹

4.4.1.3. Fedakârlık

Necip Fazıl' a göre ihlâssız aşk olmayacağı gibi, aşksız da fedakârlık olmaz. Fedakârlığın olduğu yerde de bütün fert alâkalarıyla cemiyet, hamle, atılganlık, yardım, en üstün tecellileriyle adalete ulaşırken, her türlü hasislikten de fedakârlıkla kurtulur.²¹⁰

4.4.1.4. Merhamet

Necip Fazıl, merhamet duygusunun İslamiyet'te en yüksek, en varılmaz, merhamet zirvesine bağlı bir ölçüde olduğunu ifade eder.²¹¹ İslamiyet'in dış görünüşüyle, sertlik ve merhametsizlik gibi duran bütün emir ve yasaklarının aslında merhametsizlik olmadığını şu örnek ile gösterir: Dişi ağrıyan ve kendisini taştan taşa

²⁰⁴N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.131.

²⁰⁵N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü* s.113.

²⁰⁶N. F. Kısakürek, *Vecdimin Penceresinden*, s.79.

²⁰⁷N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.79.

²⁰⁸N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.79.

²⁰⁹N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.99.

²¹⁰N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.113.

²¹¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Mümin Kâfir*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2011, s.36.

çarpan bir adama merhamet, onu şişkin yanaklarından öpmek midir, yoksa zorla ağzını açıp bağırtı bağırtı dişini sökmek mi?²¹²

Necip Fazıl, merhamet duygusunun bir örneğini merhamet timsali bir şahsiyetten aktarır: “*Peygamberler Peygamberinin en büyük dostu ve sahabesi Hazreti Ebu Bekir’in bir duası vardır: Yarabbi! Sen kâmil ve mutlak kudretin sahibisin! Kudretine son düşünülemez. Beni hesap günü o kadar büyüt, büyüt ki, cehennemini yalnız ben doldurayım ve başkaları için orada yer kalmasın!*”²¹³

Merhamet o kadar İslâm’ın şiarıdır ki, gerçek ve derin müminde onun özentisi, şamatası edebiyatı yoktur, yalnız hakikati vardır. Kin ve nefretin tam zıddı olan merhamet, onların besleyicisi kıskançlık ve küçümsemenin, ihlâs, aşk ve fedakârlıkla beraber panzehiridir. Merhamette şefkat, rikkat, yumuşaklık, incelik tümen tümendir; darlık, katılık, kabalık, vurdumduymazlık hiç yoktur.²¹⁴

Necip Fazıl merhameti af duygusu ile iç içe düşünür ve O’na göre merhametin olmadığı yerde affetmekten söz edilemez.²¹⁵

4.4.1.5. Hayâ

Hayâ ruhun vasfıdır. Utanmak... Hayâsız insan gördüğümüz yerde bilin ki, ondan hayır yoktur!²¹⁶ Necip Fazıl “Halktan utanmayan Hak’tan utanmaz” ifadeleri ile hayâ duygusunun önemini vurgular.²¹⁷

Necip Fazıl İbn-i Hacer Heytemî’nin Zevacir’inden şöyle aktarır: “*Bazıları güzel ahlâkın alâmetlerini şu şekilde belirttiler: Hayâsı çok, ezası az; iyiliği çok, kelâmı az; ameli çok, boş işi az; sözü doğru hatası az olmak; yine iyi, sabırlı, vakur, şefkatli olmak ve alaycı, söğücü, lâf taşıyıcı, gıybet edici, aceleci, kinci, cimri ve haset edici olmamak; güler yüzlü ve hassas olmak, Allah için sevmek ve Allah için öfke duymak, Allah yolunda her şeye rıza göstermek ve yerinde kızgın olmak... İşte bunlar, güzel ahlâktandır. Kötü ve yerilmiş hasletler cümlesinden olan ‘hırs, haset, kibir, ucup-gurur, gizli düşmanlık, kin, buğz, adavet, haklı işlerde ölçüsüz ve gereğinden fazla inat, husumeti riyakârlık, çekişme, sinsilik, gevezelik, sövmek, emanete hıyanet etmek, zem ve gıybet etmek, lüzumundan fazla medh etmek, kişiyi yüze karşı övmek, faydasız sualin lüzumsuz cevabını vermek...’İşte bu kötü vasıflar da süflî hakikatin galip olmasıyla insanda ortaya çıkarlar. Övülmüş iyi hasletlerin kazanılmasını ve kınanmış kötü huy ve*

²¹²N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.36.

²¹³N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.36.

²¹⁴N. F. Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü* s.113.

²¹⁵Necip Fazıl Kısakürek, *Çerçeve 2*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1990, s.192.

²¹⁶N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.132.

²¹⁷N. F. Kısakürek, *Esselam*, s.54.

davranışların yok edilmesini, bilhassa, tasavvuf yoluna girmekle daha rahat, daha kolay ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmek mümkündür.”²¹⁸

4.4.2.Nefsin Ahlâki Vasıfları

4.4.2.1. Kibir

Necip Fazıl, insanın kaçınması gereken kötü hasletlerin en başında gurur ile kibrin geldiğini, kişinin sahip olduğu hususlarla ilgili sahip olduklarını kendinden bilmemesi gerektiğini belirtmiştir.²¹⁹

4.4.2.2. Hırs

Kur’an-ı Kerim’de menfaat hırsıyla ilgili şöyle buyrulmaktadır: “*İnsan, Rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür.*”²²⁰ Üstadın üstadı Abdülhakim Arvasî’nin Rabîta-i Şerife eserinde hırsın şöyle bir tanımı yapılmaktadır: “*Hususiyle haram malı ihtiyaç ve lüzumundan fazla düşkünlükle istemeye zorlayan kötü batını duygu...*”²²¹

Necip Fazıl, Hazreti Ali’nin hırs ve tamah, taksim edilmiş olan malı artırmaz²²² sözü ile hırs yapmanın insanın malında bir artma olmayacağını belirtir.

4.4.2.3. Adavet

İlletsiz, sebepsiz, mesnetsiz düşmanlıktır.²²³

Adavet, bu sonsuz güzel oluş içinde insanların nefslerinin maiyetinde birbirini yemesi, birbirini çimdiklemesindeki sefalettir.²²⁴

4.4.2.4. Yalan

Müslümanlığın ahlâk temeli, yalanı cinayetlerin en büyüğü bilmektir. Yalan en büyük günahlardan gösterilir.²²⁵

Aman yalandan kaçın; zira iman yalandan kaçır! Beyanı yalanın ne denli bir alt üst edici olduğunu gösterir niteliktedir.²²⁶

Yalan hakkındaki söylenecek en güzel söz: Yalan, hilkati değiştirme hevesi ve cinayettir! Allah’ın hakikatini nasıl değiştirebilirsin? ²²⁷

²¹⁸ A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s.19.

²¹⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Nur Harmanı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1996, s. 185.

²²⁰ Âdiyat, 6-8.

²²¹ Abdülhakîm Arvasî, *Rabîta-i Şerife*, sad. NFK, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2000, s. 126.

²²² Âdiyat, 6-8.

²²³ Necip Fazıl Kısakürek, *Bir Pırlıtlı Binbir Işık*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2011, s.144.

²²⁴ A. Arvasî, *Rabîta-i Şerife*, s.127.

²²⁵ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.137.

²²⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Nur Harmanı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2001, s.129.

²²⁷ N. F. Kısakürek, *a.g.e.*, s.129.

²²⁸ N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.137.

4.4.2.5. Hased

Nimet sahibi bir kimseden, nimetin gitmesini, yok olmasını istemektir. Eğer o kimse sahip olduğu nimette hak kazanmış biriye, bu hased haram olur.²²⁸

Kıskanç, vücutça sıhhatli görünse de hasedin tesiriyle ızdırap içinde ve çok hastadır.²²⁹

Kıskançlık, Allah'ın kullarına verdiği nimeti, nimet sahibine değil, kendisine yakışır bilip başkasının sahipliğine tahammül edememek... Hased umumiyetle iki şeyde görülür: Malda veya manevi kemalde... Böyle bir hased, sirkenin balı ifsad etmesi gibi, imanı bulandırır, bozar.²³⁰Bir hadîs, hasedin, kıskançlığın insanı alevin odunu yediği gibi yediğini ve harab ettiğini söyler.²³¹Usturanın tüyleri kazıması gibi bütün fazilet bitkilerini dibinden tıraş eder. Peygamber buyruğu “Hased ve nemmanlık eden bizden değildir.”Her günahkârda bir hayr vesilesi bulunabilir, fakat hased edende hayr yoktur. Hased Allah'ın indinde şirke denktir.²³²

²²⁸A. Arvasî, *Tasavvuf Bahçeleri*, s. 76.

²²⁹N. F. Kısakürek, *Bir Pırıltı Binbir Işık*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2011, s.143.

²³⁰A. Arvasî, *Rabıta-i Şerife*, s.127.

²³¹N. F. Kısakürek, *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, s.137.

²³²A. Arvasî, *Rabıta-i Şerife*, s.127.

SONUÇ

İnsan; akli, şuur, iradesi ve zekâsı olan kâinatı ve kâinatı oluşturan canlı, cansız tüm varlığı bilmek isteyen ve bu doğrultuda sorular soran ve sorularına cevaplar arayan bir varlıktır. İnsan bu ve bunun gibi birçok özelliğiyle pek çok alanın konusu olmuştur. Nitekim Necip Fazıl da bir düşünür olarak insanın varlığı, gayesi, yaratılışı gibi konulara temas eder.

Milletler tarihinde milletlerin yaşayışını, fikri hayatını, kültürünü etkileyen pek çok düşünür mevcuttur. Necip Fazıl da Cumhuriyet Dönemi Türk Düşünce Tarihi'nde etkileri bugüne de yansıyan düşünürlerden biridir. O'nun yaşadığı dönemin şartlarına bakılarak düşünce, sanat ve ideoloji hayatındaki yeri belirlenebilir. Bu bağlamda şiir, tiyatro, roman, monografi, hikâye, anı gibi türlerde pek çok eseri tevhid anlayışına dayanan İslam'ın yansıması olarak görülebilir.

O'nun döneminde pozitivizm, materyalizm, evölüsyonizm gibi akımlar insanlar üzerinde ciddi etkiler bırakmaktadır. Bu akımlar; birçok değeri madde planında ele aldıkları gibi insanı da madde planında değerlendirirler. Oysa Necip Fazıl bu akımlarda var olan insanın ruh ve nefis gibi vasıfları üzerinde durur.

Necip Fazıl insanın iki ayrı cevherden meydana geldiği düalist anlayışa karşıdır. O'na göre nefis ve ruh insana verilmiş latif kuvvetlerdir ve ruhani kalp denilen kalbin hakikatinde birleşir. Necip Fazıl'a göre ruh; madde üstü, maddeye hâkim, bilinemez, kalbe taalluk etmiş latif bir kuvvettir. Onun eserlerinde ele aldığı nefis ise; nefsin en aşağı mertebesi olan nefis-i emmaredir. Ve insan devamlı nefis-i emaresiyle savaş halinde bulunmalıdır. Necip Fazıl'a göre bu durum tamamıyla tasavvufur. İnsan nefis ile mücadelesi sonucunda ulvilerin ulvisine çıkabilirken suflilerin suflisine de inebilir. İnsanın bu iki vasfın hangisine sahip olacağı ise Allah tarafından insanın iradesine bırakılmıştır. İnsan iradesiyle aşk, ihlâs, fedakârlık, merhamet, hayâ gibi ruhun vasıfları ile donanırsa ulvilerin ulvisine çıkabilirken; yalan, haset, adavet, kibir, hırs gibi nefsin vasıfları ile donandığında ise suflilerin suflisine inebilir.

Allah kâinatı, insanı kendi için yaratmıştır. Bu durumda insan Allah'ın yeryüzünde halifesidir ve Necip Fazıl söylemiyle mukaddes bir yüke hamaldır. Eğer insan bu görevin farkına varır ve kendisini iman, bilgi, ruh, disiplin gibi değerlerle yoğurursa kendini bulur. O'na göre bu değerlerin yoğrulması için İslam'ın gözlüğüne ihtiyaç vardır.

Necip Fazıl'ın iman ve aksiyon çizgisindeki varlık anlayışında Allah'a iman çok önemli yer tutar. Necip Fazıl'ın hayatının bir döneminden sonra böyle bir anlayışa

bürünmesinde ‘kurtarıcım’ diye tanımladığı AbdülhakimArvasi Hazretlerinin büyük ölçüde payı bulunmaktadır. Yaşamı boyunca fikir ufkunda sürekli sorgulamalar, düşünceler, arayışlar sonucunda büyük ruhi hafakanlar geçirir. 1934 yılına gelindiğinde buhranları artar ve çektiği fikir ıstıraplarıyla boğuşmaktan kaçmak için bohemliğin kucağına atılır. Fakat bu tercihin de kendisini düşünce sancılarında kurtarmadığını, her şeyin daha da kötüye gitmeye başladığını anladığı bir sırada, bindiği bir vapurda karşısına oturan ve kendisine AbdülhakimArvasi'yi adres gösteren, hızır edalı bir insanla karşılaşır ve Abidin Dino'yla beraber AbdülhakimArvasi'yi ziyaret eder. 2 yıl (1934-1936) boyunca eski alışkanlıklara yüz çevirmeden ziyaretler devam eder. Bu dönem onun için büyük bir manevi buhran, metafizik kıvranış yepyeni bir kuruluşa doğru temelinden sarsılıştır. Bu dönemden sonra Necip Fazıl'ın hayatı ikiye ayrılır. AbdülhakimArvasi ile tanışmadan önce dinden uzak bir hayat yaşayan Necip Fazıl bu yıldan sonraki eserlerini derin bir iman eksenli verir.

O dönem öyle buhranlı bir dönemdir ki, fikir çilesinde “öz ağzımdan kafatasımı kusarcasına” söylemiyle ifade ettiği son noktada Necip Fazıl'ın ruhundaki beşeri kanunların tezgâhı devrilir ve o enkaz altından doğrulan ancak mutlak hakikat olur. O anne, baba, dadı, mektep, arkadaş, kitap, hoca, tabiat, şehir ve cemiyetten aldıklarını geri vererek, fikir çilesi ile Allah'ı kazanır.

Necip Fazıl düşüncesinde Allah; kendi dışındaki hiçbir şeye benzemeyendir, eşsizdir, hiçbir yaratılmışıya denk değildir. O'nun varlığı için olmamaklık söz konusu değildir, varlığı kendindedir, olması için hiçbir sebebe muhtaç olmayan kayıtsız var olandır. O bütün kâinat üstünde bir kuvvete ve hâkimiyete sahiptir. Mutlak, durmayıp işleyen devamlı iş yapandır.

Necip Fazıl'a göre, göze, kulağa, hisse ve bütün idrak vasıtalarına hitap eden her şey Allah'tandır. Fakat hiçbir şey Allah değildir. Kâinattaki kendi dışındaki her şeyi yoktan var eden, Allah'tır.

O'na göre, Allah'ın yaratma eylemi süreklilik arz eder. Allah'ın kâinatı, âlemleri, insanları yaratıp sonra vazifesinin bittiğini söyleyen deistler ile farklı görüşte olduğu görülür. Necip Fazıl'ın Allah görüşü, Aristo'nun ilk muharriki gibi değildir, O'na göre Allah her an iştedir.

Zati olarak Allah'ın varlığını ispatta birçok akli delil ortaya konmasına karşın, imanın tam olduğu yerde Allah'ın varlığını ispata gerek yoktur. Necip Fazıl üstadı AbdülhakimArvasi'den aldığı bu tavsiye ile deliller konusunda bir yorum getirmiştir. Necip Fazıl'a göre kâinatta hiçbir şeyin tam ve mutlak izahı yok iken izah edilemezlerin

en büyüğü ise Allah'tır. İnsan bilgisi Allah'ın bilgisini elde etmede sınırlıdır. Bu sebeple O, izahı zor olan Allah'ı sıfatları bağlamında ele almış ve değerlendirmiştir.. Çünkü O'na göre, Allah insan idrakinin çok ötesindedir. Kendisi mutlak olan Allah, kendisi gibi olmayan muhtaçlık içerisinde olan bu âlemin ve bu âlemde halifelik vazifesi yüklediği insanın yaratıcısıdır. Yaratılmış olan bu âleme Allah tarafından her an varlık ve yokluk kılıfı giydirilmektedir. Bu nedenle yukarıda ifade edildiği gibi Allah her an yaratma eylemini gerçekleştirmektedir.

Necip Fazıl, zamanın insanın yaşantısına göre, görelî olduğundan yola çıkarak zamanın değişimi ile gelen 'yokluk' düşüncesini reddeder ve ölümün bir son olmadığını ifade eder. Necip Fazıl'a göre dünyadaki var olan her şey 'yokluk'tur. Bu var olanlar asıl hakikat değildir. Bütün varlıklar bu âlemde yok görünür, bu âlemde yok görünerek var olan Mutlak Vücut Allah'tır. Allah, O'ndan başka hiçbir şeyin var olmadığı varlıktır. O'na göre hakikat birdir ve daima bir kişidedir. O asıl var olanın Allah olduğunu, ezeli ve ebedi olduğunu ifade eder.

Necip Fazıl fikrinin bütünleşmesindeki belli başlı üsluplardan birisi ise tasavvuftur. Tasavvuf; O'na göre bir iç memuriyet, oluş gayesi ve insanın nihai oluşudur.

Hz. Peygamber, devletlerarası savaşları küçük cihad, insanın nefsi ile mücadelesinin ise büyük cihad olduğunu dile getirmiştir. Necip Fazıl ise buradan yola çıkarak insanın nefsi ile mücadelesini tasavvuf olarak yorumlar. Necip Fazıl'a göre, şeriat ve tasavvuf ayrılmaz bir bütünün iki parçasıdır. O'na göre tasavvuf semavi şeriatların hakikatleriyle vasıflanmaktan doğmuştur. Necip Fazıl dinin esasının peygamberin tebliğ ettiği şeriat olarak düşünür, onun anlayışında tasavvuf ise dinin ruhu, özü, mahremidir. O, Adem Peygamberden itibaren bütün nebiler ve resullerin iç hali olan tasavvufu, Hz. Peygamberin emaneti, özü ve batını olarak görür. O'nun tasavvuf ve şeriat yorumunda bu açık bir şekilde görülür.

Necip Fazıl'ın tasavvufta bulunduğu şey ise kalbi rahatlıktır. AbdülhakimArvasi Hazretleriyle tanışmadan önce de Necip Fazıl'ın bir davası vardır fakat bu davasında önüne çıkan engelleri kendisinin halledebileceği düşünür, önüne çıkan engellerle de baş edemeyince kendisini buhranlı bir yaşantı içerisine sokar. Fakat tasavvuf ile tanıştıktan sonra bu sıkıntıları halledecek olanın Allah olduğunun farkına vararak ve benliğini aradan çeker. Çünkü O'na göre Allah mutlak yaratıcıdır ve O 'ol' derse olur.

Necip Fazıl'a göre, bilginin kaynağı Kuran ve sünnettir. O'na göre tek hakikat peygamberin bildirdiğidir. O bilgiye ulaşmada O'na yol gösterici olacak vahiy ve akla İslam dinine göre yorum getirmiştir. O akılı, kuru akıl ve selim akıl olarak ikiye ayırır.

O'na göre akıl, şeriata tam teslimiyetten sonra şeriatın serbest bıraktığı bütün kâinat plânında eşya ve hâdiseleri köküne kadar iç yüzünü dikkatle araştırma ve insan hayatını en olgun seviyesine çıkarmaya memurdur. İşte bu akıl selim akıldır. Necip Fazıl'a göre, ne ham ve kaba softa gibi akıldan korkmak ve onun hakikî faaliyetine set çekmek, ne de reformcular ve havaî ve nefsanî tefsirciler gibi her şeyi akla bağlamak yoktur. Sadece sınırı dikkatle tâyin etmek ve akla mahsus gezinme sahalarında âzamî hak ve hürriyet payına sahip olarak hareket etmek söz konusudur. Bu takdirde de akıl, dinin en sâdık ve faydalı bir hizmetçisi olur ve dinin emrinde dilediği hayat sistemini inşa eder. O'na göre selim akıl dediği akıl, şeriata köle, cihana sultan akıldır. O'nun düşüncesinde, benzer görüşü Gazali'de de gördüğümüz, "Peygamberlik tavrı aklın ötesindedir" algısı vardır. Ve insanda onu sezmeye memur vasıta akıl üstü bir şeydir, kalbtir. Peygamber sohbeti ise insanı kalbinden tutup yerden ayağını kesici ve tepe noktasına erdiricidir. Necip Fazıl'a göre doğru yol Allah'ın kitabı ve Resul'ün sünnetidir. "Doğru yolun sapık kolları" Peygamber ve sahabelerinden sonra, kuru akıl ve şeytani hayalin baskısıyla açılmaya başladı.

O'nun düşüncesinde Peygambere Allah denmediği sürece ne denilse azdır. O ahlakı da Hz. Peygambere göre tanımlar. O'nun anlayışında peygamber yaratılmışların en mükemmeli, Kâinatın Efendisi, Varlığın Tacıdır ve güzel ahlâk da mutlak surette O'nun rehberliğinde öğrenilir. Allah Resulü'nün, "Ben ahlâki yücelikleri tamamlamak için gönderildim!" ve "Müminlerin en faziletlisi, ahlâki en güzel olandır." sözlerini kendisine hayat düsturu edinmiştir. Necip Fazıl'a göre ahlâk O'nun ahlâkı; en üstün mücerredî ve en parlak müşahhasıyla O'nun ahlâkıdır. Başka hiçbir vasıf O'na yetişemez. Ve nihayet ahlâkın nihaî ideali bir din emriyle çerçevesi, "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanınız!" şeklinde çizilmiştir. Necip Fazıl'a göre, olmuş olabilecek ahlâk kaynağı İslâm ahlâkıdır.

KAYNAKLAR

- Akgün Mehmet (2005). *Yunan Düşüncesinin Eşiğindeki Ozan Hesiod'un Kozmogonik Ve Ahlaki Görüşleri*, Süleyman Hayri Bolay Armağan Kitabı, Gazi Kitabevi, s.94-114.
- Akgün Mehmet (1997). *Kutadgu Bilig'de Tanrı Âlem İlişkisi*, Felsefe Dünyası, S.24, s.20-31 Ankara.
- Aristoteles (1996). *Metafizik*, Çev: Ahmet Arslan, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Arslan Ahmet (1994). *Felsefeye Giriş*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Arslan Ahmet (1999). *İslam Felsefesi Üzerine*, Vadi Yayınları, Ankara.
- ArvasîAbdülhakim (2000). *Rabita-i Şerife*, sad. Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- ArvasîAbdülhakim (2001). *Tasavvuf Bahçeleri*, sad. Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2001.
- Aydın Mehmet (1992). *Din Felsefesi*, Selçuk Yayınları, Ankara.
- Aydın Mehmet (2000). *Âlemden Allah'a*, Ufuk Kitapları, İstanbul.
- Birand Kamıran (1958). *İlk Çağ Felsefesi Tarihi*, AÜİFY, Ankara.
- Bolay Süleyman Hayri (1990). *Felsefî Terimler ve Doktrinler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- CarrelAlexis (1977). *Yarınlara Doğru Dua*, Çev: Refiz Özdek, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- Cebecioğlu Ethem (2010). *Necip Fazıl Kısakürek Ve Tasavvuf*, Necip Fazıl Kısakürek, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Çelik H.A. (1993). "Kur'an-ı Kerim'e Göre İnsanın Değeri Ve Üstünlüğü", AÜİD, 11.sayı, Erzurum.
- Çetin Mehmet(2010). *Necip Fazıl Kısakürek'in Eserleri*, Necip Fazıl Kısakürek, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2010 Ankara.
- Çubukçu İbrahim Agâh (1967) *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, AÜİFY, Ankara.
- Çubukçu İbrahim Agâh, *İslam Düşünürleri*, AÜİFY, No:137 Ankara.
- Ece H. K.(1983). "Hikâyelerim Üzerine", Mavera Dergisi.
- Gazali (1981) *İhyauUlumi'd Din*, Cilt 1, Çev: Mehmed A. Müftüoğlu, Pırlanta Yayınevi, İstanbul.

- Gazali(1997). *Hudus Delili/Allah'ın Zatu*,Çev: İbrahim Sezgül, Klasik Ve Çağdaş Metinlerle Din Felsefesi, Cafer Sadık Yaran, Etüt Yayınları, Samsun.
- İz Mahir (1969). *Tasavvuf*, Rahle Yayınları, İstanbul.
- Karahan Fazıl (2012) *İnsani Varlığın Hakikat Arayışı*, Felsefe Dünyası, S.55, s.164-180 Ankara.
- Kayıklık H. (2009). *Tasavvuf Psikolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Keklik N. (1977). *SadrettinKonevi'nin Felsefesinde Allah, Kâinat ve İnsan*, Cigir Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1936). *Ahlakımız*, Ağaç Dergisi, S.12, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1969).*Çerçeve 4*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1977). *Yolumuz, Halimiz, Çaremiz*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1983). *Esselam*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1984). *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1984). *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1985). *Gençliğe Hitabe*, Serdar Yakar, Necip Fazıl Ve Mücadelesi, Kahramanmaraş.
- Kısakürek Necip Fazıl (1987). *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1990). *Çerçeve 2*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1993). *Çöle İnen Nur*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1999). *Batı Tefekkürü Ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1999). *Bir Adam Yaratmak*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (1999). *O Ve Ben*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2001). *Nur Harmanı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2002). *Doğru Yolun Sapık Kolları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2002).*İslam Ve Öbürleri*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2003). *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2010). *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2011).*Babîâli*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2011).*Bir Pırılıt Binbir Işık*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

- Kısakürek Necip Fazıl (2011).*Mümin Kâfir*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl (2011).*Vecdimin Penceresinden*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek Necip Fazıl(2002). *Sahte Kahramanlar*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kurt İhsan (2011). *Çiledeki İnsan*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Miyasoğlu Mustafa (2009). *Necip Fazıl Kısakürek*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Okay Orhan (1987) *Necip Fazıl Kısakürek*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara.
- Okay Orhan (2009) *Necip Fazıl Kısakürek Kendi Sesinin Yankısı*, Etkileşim Yayınları, İstanbul.
- Özcan Hanifi (1997) *Epistemolojik Açından İman*, MÜİFVY, İstanbul.
- Özdenören Rasim (1983). *Kişiliği Üzerine Notlar*, Maveria Dergisi.
- Sunar Cavit (1973). *İslam Felsefesinin Yunan Kaynakları Ve Kozalite Meselesi*, AÜİFY, Ankara.
- Süreyya Cemile (2005). *Çöle İnen Nur: Önder Ve Peygamber*, Hece Dergisi Necip Fazıl Özel Sayısı, S. 97, Ankara.
- Toktaş Fatih (2005). *İslam Felsefesi Karşısında Necip Fazıl*, Hece Dergisi Necip Fazıl Özel Sayısı, S. 97, Ankara.
- Topaloğlu Bekir (2012). *İslam Kelamcılarına Ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı*, DİB Yayınları, Ankara.
- Türker KüyelMübahat (1969) *Aristoteles Ve Farabi'nin Varlık Ve Düşünce Öğretileri*, AÜDTCFY, Ankara.
- Uçan Hilmi (2005). *Tasavvufun Değiştirici Yönü, Necip Fazıl Ve Ehli Sünnet Anlayışı*, Hece Dergisi Necip Fazıl Özel Sayısı, S. 97, Ankara.
- Vakkasoğlu Vehbi (1985). *Sanatı Ve İnancı*, Serdar Yakar, Necip Fazıl Ve Mücadelesi, Kahramanmaraş.
- Yakıt İsmail (1996). *Mevlana'da Akıl Ve Aklın Kritiği*, SDÜİFD, Isparta.
- Yakıt İsmail (2003). *Hz. Peygamberi Anlamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Yakıt İsmail (2005). *İslam'ı Anlamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- <http://www.darulkitap.com> (20.01.2012)
- <http://www.necipfazil.com> (24.12.2011)

ÖZGEÇMİŞ

Sultan KÖMÜRCÜ, 22.11.1987 tarihinde Çarşamba'da doğdu. İlköğrenimini ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. Haziran 2009 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun oldu. Eylül 2009 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans'a başlamıştır. Ekim 2012 tarihinden itibaren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.